

Terttu Korkia-aho

EDUNSAAJAMÄÄRÄYKSIEN VAIKUTUKSET PERIMYSJÄRJESTYKSEEN

Opinnäytetyö
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala
Liiketalouden koulutusohjelma
Syksy 2009

**Kajaanin
ammattikorkeakoulu**

OPINNÄYTETYÖ TIIVISTELMÄ

Koulutusala Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma
Tekijä(t) Terttu Korkia-aho	
Työn nimi EDUNSAAJAMÄÄRÄYKSIEN VAIKUTUKSET PERIMYSJÄRJESTYKSEEN	
Vaihtoehtoiset ammattiopinnot Oikeudelliset opinnot	Ohjaaja(t) Sanna-Maria Klemetti Toimeksiantaja
Aika Syksy 2009	Sivumäärä ja liitteet 48
<p>Perhe- ja perintöoikeuteen liittyvät asiat koskettavat jossain elämänvaiheessa lähes kaikkia ihmisiä. Käsitteenä perintö, jäämistö ja testamentti ovat useimmille suomalaisille tuttuja, mutta silti niiden sisältö tunnetaan huonosti. Perinnöstä ja testamentista puhuminenkin usein koetaan vaikeaksi. Varsinkin vanhemmat ihmiset kokevat, että heidän omaisuuttaan ollaan jo heidän elinaikanaan jakamassa. Onpa jopa uskomuksia, että testamentin tekeminen on enne ja lyhentää elinikää.</p> <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli antaa yleiskäsitys edunsaajamääräyksiä vaikutuksesta perimysjärjestykseen. Lisäksi työssä tutkittiin testamentin ja sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräyksiä tahdonilmaisuuina. Opinnäytetyössä tarkasteltiin rintaperillisen lakiosaa ja laskennallisten lisäysten (suosiolahja, ennakkoperintö, testamenttiin rinnastettava lahja) vaikutusta rintaperillisen lakiosalaskelmassa sekä puolison asemaa perillisenä.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimustapa oli oikeusdogmaattinen. Tutkimuksen kohteena olivat oikeustapaukset ja KKO:n ennakkoratkaisut, jotka koskevat perinnönjakoa, testamenttia ja lakiosaa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Opinnäytetyön tavoitteena oli antaa perustiedot perimyksen liittyvistä asioista yksissä kansissa henkilöille, jotka miettivät tai tulevat tekemään jäämistösuunnittelua.</p> <p>Opinnäytetyössä tutkittavana olleista oikeustapauksista viiteen oikeustapaukseen kahdeksasta liittyi testamentti. Näissä kaikissa tapauksissa kyseessä oli rintaperillisen lakiosaan liittyvä kanne. Testamenttia tehdessä kannattaa huomioida rintaperillisen lakiosa tai vastaan voi tulla ongelmia. Lyhyesti sanottuna lakiosa merkitsee toimintavapauden rajoitusta testamenttia tehtäessä. Jos perittäväällä on rintaperillisiä, koko jäämistöään ei voi vapaasti testamentilla määrätä.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella oli havaittavissa, ettei korkein oikeus ole muuttanut linjaansa suosiolahjan suhteen 1970-luvulta tähän päivään. Suosiolahja on edelleen yleisimmin käytetty täydennyskanteen perusta.</p> <p>Sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräys tahdonilmaisuna on erittäin käyttökelpoinen sille osalle omaisuutta, joka on rahallisessa muodossa.</p>	
Kieli	Suomi
Asiasanat	Testamentti, edunsaajamääräys, perintö
Säilytyspaikka	☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun Kaktus-tietokanta ☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Social Sciences, Business and Administrations	Degree Programme Degree Programme in Business Administration
Author(s) Terttu Korkia-aho	
Title Effects of the Beneficiary Clause on the Order of Succession	
Optional Professional Studies Law Studies	Instructor(s) Sanna-Maria Klemetti
	Commissioned by
Date Autum 2009	Total Number of Pages and Appendices 48
<p>Family law and law of inheritance concern almost all people at some point of their lives. The concepts of inheritance, estate and testament are familiar to most Finnish people, but the content of the concepts is not known very well. People feel it difficult to even talk about inheritance and testament. Especially the elderly feel that their properties are being divided when they are still alive. There are even beliefs that making one's will is an omen and that it shortens one's life.</p> <p>The purpose of this thesis was to provide a general idea about the effect the beneficiary clause has on the order of succession. In addition the beneficiary clauses of the testament and the deposit insurance expressions of one's will were studied. Also the compulsory legal portion of the direct heir and the effect of imputed amendments (such as gifts favouring the recipient over others, inheritance advance and donations comparable to a last will) to the calculation of the compulsory legal portion of the direct heir as well as the status of the spouse as a direct heir were considered.</p> <p>The method of this thesis was dogmatic. The research includes cases and preliminary rulings of the Supreme Court of Finland concerning division of an inheritance, testament and compulsory legal portion during the last ten years. The purpose of this thesis was to give basic information about the matters concerning inheritance to those who consider drawing up or are drawing up a plan of their estate.</p> <p>In five of the eight cases studied for this thesis there was an existing testament. In all these cases the case was about a lawsuit concerning the lawful share of the direct heir. When making one's own will one should consider the compulsory legal portion of the direct heir to avoid problem. In short, it constrains the freedom of action when making a testament. If the deceased has a direct heir, the whole estate cannot be freely bequeathed by a testament. According to the cases studied for the thesis the Supreme Court of Finland has not changed its view since the 1970's. Gifts favouring the recipient over others are still the most common cause for a supplemental lawsuit.</p> <p>The use of the beneficiary clause of the deposit insurance is very practical way to bequeath the money in the estate.</p>	
Language of Thesis	Finnish
Keywords	Testament, beneficiary clause, inheritance
Deposited at	☐ Kaktus Database at Kajaani University of Applied Sciences ☐ Library of Kajaani University of Applied Sciences

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 LAKIMÄÄRÄINEN PERIMYSJÄRJESTYS	3
2.1 Sukulaisten ja puolison perintöoikeus, ensimmäinen parenteeli	4
2.2 Toinen parenteeli, vanhemmat ja perittävän sisarukset ja heidän jälkeläisensä	5
2.3 Kolmas parenteeli, isovanhemmat ja heidän jälkeläisensä	6
2.4 Perimyksen esteet	8
3 TESTAMENTIN JA SIOITUSVAKUUTUKSEN EDUNSAAJAMÄÄRÄYS	10
3.1 Kuka voi tehdä testamentin	11
3.2 Kenen hyväksi testamentin voi tehdä	12
3.3 Testamentin tekeminen	13
3.4 Testamentin päätyypit	14
3.5 Sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräys tahdonilmaisuna	17
3.6 Kenen hyväksi Sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräyksen voi tehdä	18
3.7 Testamentti ja sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräys	24
4 LAKIOSA JA LASKENNALLISET LISÄYKSET	25
4.1 Kenellä on oikeus lakiosaan, lakiosan laskeminen ja kuinka huomioidaan laskennalliset lisäykset lakiosaa laskettaessa?	25
4.2 Lakiosa ja testamentti	34
4.3 Puolisoiden väliset lahjat ja rintaperillisen lakiosa	36
4.4 Lakiosan vaatiminen	38
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	41
LÄHTEET	47

OIKEUSTAPAUSTRUETTELLO

KKO:1998.114

KKO:1998:137

KKO:1999:63

KKO:2000:116

KKO:2002:23

KKO 2004:40

KKO:2005:124

KKO:2007:21

LYHENNELUETTELLO

HE	Hallituksen esitys
KKO	Korkein oikeus
PK	Perintökaari
RO	Raastuvanoikeus
VakSopL	Vakuutusopimuslaki

ALKUSANAT

Intohimon oikeuteen imin jo äidinmaidossa. Siihen kun lisättiin isän oppi ” parempi laiha sopu kuin lihava riita”, muuta ei tarvittukaan. Edesmenneen kansakoulun opettajani Esteri Valkojan sanat kaikuvat vieläkin korvissani, kun haimme virkatodistusta keskikouluun pyrkieksäni. Hän sanoi silloiselle kirkkoherralle, että tästä tytöstä tulee vielä jotakin.

Tulihan minusta äiti, vaimo ja toistaiseksi kolmen lapsenlapsen ylpeä mummu. Ne ovat parhaita saavutuksia elämässäni. Nyt minusta tulee oikeustradenomi. Tästä saavutuksestani olen myös hyvin ylpeä nöyrällä tavalla.

Kiinnostukseni perhe- ja perintöoikeuteen on herännyt vuosien saatossa työni kautta. Olen työskennellyt postin ja pankin palveluksessa erilaisissa tehtävissä hieman alle 30 vuotta. Paras innoittajani perhe- ja perintöoikeuteen on ollut selekta-asiantuntijan tehtävä. Jäämistösuunnittelu oli yksi oleellinen osa tuota työnkuvaa. Kiinnostus aiheeseen heräsi ja kasvoi. Niinpä opinnäytetyön aihe oli itsestään selvä jo opintojen alkuvaiheessa.

Tämä opinnäytetyö on laadittu Kajaanin ammattikorkeakoulun yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alan oikeustradenominopintojen lopputyönä. Varatuomari Sanna-Maria Klemetti toimi lopputyön valvojana ja ohjaajana. Esitän hänelle lämpimät kiitokseni kaikesta avusta opinnäytetyötä tehdessäni sekä opeista, joita olen häneltä saanut tämän parin vuoden opiskelun aikanani. Samalla kiitän kaikkia opinnäytetyötäni avustaneita henkilöitä. Erityisesti haluan kiittää opiskelutoveriani Mari-Anne Mankista sekä tätiäni Taimia kannustuksesta ja rohkaisusta opinnäytetyötä tehdessäni. Lämpimät kiitokset haluan antaa myös Laamanni Riitta Kuurinmaa – Myllyniemelle, Seija Jokelalle, Maria Nikkilälle sekä Raija Vähätiitolle.

Puolisoani Jarmoa haluan erityisesti kiittää kärsivällisyydestä ja huolenpidosta opiskellessani ja tehdessäni tätä opinnäytetyötä. Lapsiamme Mikaa, Millaa, Markusta ja Mikko-Petteriä haluan kiittää kannustuksesta, jota olen saanut heiltä opiskeluaikanani. Miniöitäni Minnaa ja Tuulaa sekä vävyäni Teemua kiitän myös saamastani avusta.

Sievissä, marraskuussa 2009

Terttu Korkia-aho

1 JOHDANTO

Testamentti – viimeinen tahtoni – vai onko?

Perheoikeuden keskeinen lainsäädäntö on laadittu 1960-luvulla ja sitä aiemmin. Suomi oli tuolloin köyhä maatalousmaa ja työväestön elanto oli tiukkaa ja perheiden lapsiluku oli korkea. Tällöin oltiin tilanteessa ”vähän varallisuutta – paljon perillisiä”. Tänä päivänä perhevarallisuus on kasvanut. Jäämistöjen arvo on monikymmenkertainen verrattuna vuosisadan alkuun. Nykyinen sukupolvi tulee perimään paljon omaisuutta, eli voidaan sanoa, että tilanne on muuttunut ”paljon varallisuutta – vähän perillisiä”.

Entinen ydinperhe-ajattelu on myös muuttunut. Ennen avioliitot kestivät alttarilta hautaan. Perheeseen kuului äiti, isä ja lapset. Tänä päivänä puhutaan uusioperheistä. Entistä useammin avioidutaan, erotaan tai eletään avoliitossa. On sinun, minun ja meidän lapsia. On myös paljon lapsettomia pariskuntia. Näin ollen myös perinnönjako on käynyt monimutkaisemmaksi kuin ennen ja perhevarallisuus saattaa tulla ositetuksi useaan kertaan yhden ihmisen elinkaaren aikana. Jos esimerkiksi halutaan, että varallisuus pysyy omassa suvussa, mitä tulisi tehdä? Entistä haasteellisemmaksi käy tasajaon periaatteen toteuttaminen.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on antaa yleiskuva lakimääräisestä perimysjärjestyksestä, jonka mukaisesti vainajan omaisuus jaetaan, ellei ole tehty testamenttia. Opinnäytetyön tavoitteena on antaa yksissä kansissa perustiedot lakimääräisestä perimysjärjestyksestä, testamentista ja sen oikeusvaikutuksista sekä rintaperillisen ja puolison oikeuksista perinnönsaajana henkilöille, jotka miettivät tai tulevat tekemään jäämistösuunnittelua. Opinnäytetyössä tutkitaan testamenttia ja sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräystä tahdonilmaisuna sekä, mitä vaikutuksia testamentilla ja sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräyksellä on lakimääräiseen perimysjärjestykseen. Opinnäytetyö antaa vastauksen seuraaviin kysymyksiin. Miten edunsaajamääräykset vaikuttavat perimysjärjestykseen ja miten testamentin ja sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräykset sekä laskennalliset lisäykset vaikuttavat perimysjärjestykseen.

Laskennallisten lisäysten osalta tulee katsaus myös muihin pohjoismaihin. Laskennallisista lisäyksistä suosiolahja on suomalainen erikoisuus, joka eroaa selkeästi pohjoismaisista naapureistaan. Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa ei ole säännöksiä, joiden nojalla suosiolahjan kaltainen lahjoitus voitaisiin ottaa huomioon lakiosaa laskettaessa

Lakiosa on se perintöoikeuden osa, jota ei saa testamentilla kaventaa. Testamentilla voidaan määrätä omaisuus jakaantumaan toisin kuin lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaisesti. Rintaperillisen lakiosa on kuitenkin otettava huomioon. Mitenkähän olisi käynyt lakiosan laskeamisen sadussa Saapasjalkakissa. Tässä sadussa mylläri jätti kolmelle pojalleen perinnöksi myllyn, aasin ja kissan. Vanhin lapsi sai myllyn, toiseksi vanhin aasin ja nuorimmaiselle jäi perinnöksi kissa. Nuorin lapsi ei ollut tyytyväinen perintöönsä. Hän mietiskeli, että veljet tulevat mainiosti toimeen sillä mitä saivat, mutta mihin hän itse joutuu kissansa kanssa. Kun lihat on syöty ja nahka myyty, niin muuta iloa perinnöksi tulleesta kissasta ei olekaan. Sitten kai täytyy kuolla nälkään. Näinköhän olisi käynyt muutenkaan, mutta sadulla on joka tapauksessa onnellinen loppu.

Tutkimus on oikeusdogmaattinen. Opinnäytetyössä tutkittavat tapaukset ovat pääosin 2000-luvulta olevia korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiä ja ne on rajattu koskemaan perintöä, testamenttia ja lakiosaa. Näiden korkeimman oikeuden ennakkopäätösten, oikeustapausten ja voimassa olevan lainsäädännön valossa systematisoidaan tutkittavaa tapausta perintölainsäädäntöön.

2 LAKIMÄÄRÄINEN PERIMYSJÄRJESTYS

Vainajan omaisuus jaetaan lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaan, ellei ole tehty testamenttia. Perintökaari (1965/40) määrittelee, kenelle vainajan omaisuus kuoleman jälkeen menee. Perimysjärjestys muodostuu kolmesta perillisryhmästä, parenteelistä, sekä leskelle annetusta erityisasemasta. Parenteelit ovat toistensa poissulkevia. Jos on yksikin ensimmäiseen parenteeliin kuuluva perillinen, saa hän koko perinnön ja sulkee siten toisen ja kolmannen parenteelin pois. Vastaavasti jos ensimmäiseen parenteeliin kuuluvia perillisiä ei ole, mutta toisessa parenteelissa on joku perillinen, kolmanteen parenteeliin kuuluvat perilliset eivät saa mitään. (Norri 1994, 59.)

Vanhan perintökaaren oppien mukaan perintöoikeus oli rajaton. Sukulaisella oli perintöoikeus, olipa hän kuinka kaukainen tahansa. Tätä määräystä noudatettiin, jos vainaja kuoli ennen vuotta 1966 ja sitä noudatetaan kyseessä olevissa pesissä vieläkin, jos perintö on vielä jakamatta. Uuden perintökaaren mukaan, joka tuli voimaan vuoden 1966 alusta, perintöoikeus on rajoitettu kolmanteen parenteeliin. Tätä kaukaisemmat sukulaiset eivät enää peri. (Norri 1994, 59.)

Perusedellytys lakimääräiselle perimykselle on, että perinnön voi saada ainoastaan se, joka elää perittävän kuolinhetkellä. Syntymätön lapsi, joka on ennen perittävän kuolemaa siitetty, saa kuitenkin perillisen aseman, mikäli hän sittemmin syntyy elävänä. Tältä lapselta ei edellytetä elinkelpoisuutta. Edellytyksenä perintöoikeudelle on oikeudellisesti pätevä lapsen ja vanhemman suhde. Isyys voidaan vahvistaa perittävän kuoleman jälkeenkin. (Kangas 2002, 97.)

Oikeus saada perintö on riippumaton perillisen kansalaisuudesta. Suomen kansalaisella ja ulkomaalaisella on Suomessa yhtäläinen oikeus perinnön saamiseen. Henkilö on perillisen asemassa, kun hänen ja perittävän välillä vallitsee lain edellyttämä sukulaisuus-, avioliitto- tai ottolapsisuhde. (Kangas 2002, 97.)

2.1 Sukulaisten ja puolison perintöoikeus, ensimmäinen parenteeli

Ensimmäiseen perillisryhmään eli parenteeliin kuuluvat rintaperilliset. Heillä on lähinnä oikeus perittävään omaisuuteen. Rintaperillisiä ovat aviolapset, tunnustetut lapset, lapset, joiden osalta isyys on vahvistettu tuomioistuimessa, kihlalapset eräin edellytyksin ja väkisinmaaten siitetyt lapset. Rintaperillisen asemassa täysin ovat myös ottolapset, jotka on otettu lapsiksi 1.1.1980 tai myöhemmin (vahva adoptio), ottolapset, jotka on otettu lapsiksi ennen 1.1.1980 ja joiden ottolapsisuhteeseen on määrätty sovellettavaksi lapseksiottamisesta annetun lain säännöksiä sekä tietyin varauksin ottolapset, joihin nähden ottolapsisuhde on perustettu ennen 1.1.1980 (heikko adoptio). (Kangas 2002, 98.)

Tässä ensimmäisessä parenteelissa sijaantulo-oikeus on rajaton. Lähtökohta perintöoikeudessa on että kukin lapsista saa yhtä suuren osan perinnöstä. Jos joku rintaperillisistä on kuollut, tulevat hänen sijaansa hänen perillisensä, eli ensisijaisesti hänen lapsensa. Perimysoikeus etenee sukuhaarassa siten, että kuolleen perillisen sijalle tulevat hänen lapsensa ja jokainen sukuhaara saa yhtä suuren osan. Jos lapsi on kuollut, tulevat lapsen jälkeläiset hänen sijaansa, ja joka haara saa yhtä suuren osan. (PK 2:1 §.)

Aviopuoliso on saanut perintöoikeuden meillä vasta vuoden 1965 perintökaaren tullessa voimaan. Tätä ennen suojaosi puolisoa aviovarallisuussäännösten lisäksi ainoastaan testamentti. Jos testamenttia ei ollut, ensiksi kuolleen puolison perilliset voivat vaatia vainajan osuuden pesästä. Puolison perintöoikeudesta säädetään perintökaaren 3 luvun 1 §:n mukaan; jos perittävä oli naimisissa eikä häneltä ole jäänyt rintaperillistä, menee jäämistö eloon jääneelle puolisolalle. Puoliso sijoittuu perintökaaren järjestelmässä I parenteelin ja II parenteelin väliin. Jos vainajalla on rintaperillisiä, puoliso ei voi saada perillisen asemaa. Lisäksi puolison perintöoikeus voidaan vapaasti testamentilla syrjäyttää. (Gottberg - Talve 1988, 20–21.)

Leskellä on lesken jakamattomuussuoja, jota koskevat säännökset lisättiin PK 3 lukuun vuonna 1983. Vuoden 1983 uudistukset turvaavat lesken kaikkia tahoja – myös rintaperillistä ja testamentinsaajaa – vastaan oikeuttamalla hänet pitämään jäämistöomaisuuden tai ainakin osan siitä jakamattomana hallinnassaan kuolemaansa saakka siitä riippumatta, kenestä tulee jäämistöomaisuuden omistaja. Lesken oikeus saada kuolleen puolisonsa omaisuus omistukseensa perintönä tulee kysymykseen vain tilanteessa, jossa vainajalla ei ole rintaperillisiä. Lisäksi puolison perintöoikeus on vapaasti testamentilla syrjäytettävissä. (Gottberg - Talve 1988, 20–21.)

Esimerkiksi jos B on jäänyt leskeksi 1.9.1983 tai myöhemmin, hänellä on oikeus hallita A:n jäämistöä jakamattomana. Rintaperillisellä on kuitenkin aina oikeus vaatia jakoa lesken oikeuden sitä estämättä. Jaossa lesken hallintaan on kuitenkin jätettävä puolisoiden yhteisenä kotina käytetty asunto, jollei lesken varallisuuteen kuulu kodiksi sopivaa asuntoa. Tavanomainen koti-irtaimisto on jätettävä lesken hallintaan. (Kangas 2002, 102.)

Epäselyvyyttä aiheuttaa myös jo käsitteeksi muodostunut termi avoliitto. Avoliitossa kysymys ei ole varsinaisesti mistään liitosta, vaan ainoastaan kahden ihmisen elämisestä yhdessä. Puolison perintöoikeus koskee vain aviopuolisoita. Avopuolisot eivät näin ollen peri toisiaan. He voivat kuitenkin tehdä testamentin omaisuudestaan toistensa hyväksi. (Linnainmaa 2002, 26.)

Avoliittolain sääntöjä ei siis noudateta avoliittoihin. Eli avio-oikeutta ei synny, jos liitto purkautuu. Kumpikin avopuolisoista pitää oman omaisuutensa. Perintöoikeuden sääntöjä ei myöskään sovelleta avoliittolaisiin. Lapsettomat avoliittolaiset eivät peri toisiaan, eikä jälkeenjäävällä ole oikeutta pitää jakamattomana hallussaan pesää, ei edes asuinirtaimistoa. Toisen kuollessa hänen lähimmät sukulaisensa saavat hänen osansa. Jos avopuolisoilla on lapsi, hän on kummankin perillinen. Toisen kuollessa menee vainajan omaisuus lapselle. Tässäkään ei tapahdu tasausta vaan eloonjäänyt avopuoliso pitää omansa ja lapsi saa vainajan osan. Testamenttia voidaan käyttää myös avoliitossa olevien kesken. (Norri 1994, 46.)

2.2 Toinen parenteeli, vanhemmat ja perittävän sisarukset ja heidän jälkeläisensä

Toisen perillisryhmän eli toisen parenteelin muodostavat perittävän vanhemmat, perittävän sisarukset ja heidän jälkeläisensä. Jos perittävä ei ollut kuollessaan naimisissa tai elänyt rekisteröidyssä parisuhteessa, eikä perittäväällä ollut rintaperillisiä, saavat hänen äitinsä ja isänsä kumpainkin puolet perinnöstä. Jos jompikumpi vanhemmista on kuollut, perittävän sisaret ja veljet jakavat kuolleen vanhemman osuuden. Jos taas perittävän veljet ja sisaret ovat kuolleet, heidän jälkeläisensä tulevat heidän sijaansa. Perimys etenee myös tässä toisessa parenteelissa sukuhaaroittain ja jokaisessa sukuhaarassa on rajaton sijaisperimyoikeus. (Kangas 2002, 104.) Jos perittävän molemmat vanhemmat ovat kuolleet, siirtyy perintö kokonaisuudessaan perittävän veljille ja sisarille. Jos sisaruksia tai heidän jälkeläisiään ei ole lainkaan, saa toinen vanhemmista koko perinnön. (Gottberg - Talve 1988, 17.)

Perittävän sisar- ja velipuolilla on sama oikeus perintöön kuin täyssisarilla ja -veljillä, jos täys-sukulaisia ei ole. Jos esimerkiksi perittävältä on jäänyt ainoana oikeudenomistajana velipuoli, saa tämä koko perinnön. (Kangas 2002, 104.)

2.3 Kolmas parenteeli, isovanhemmat ja heidän jälkeläisensä

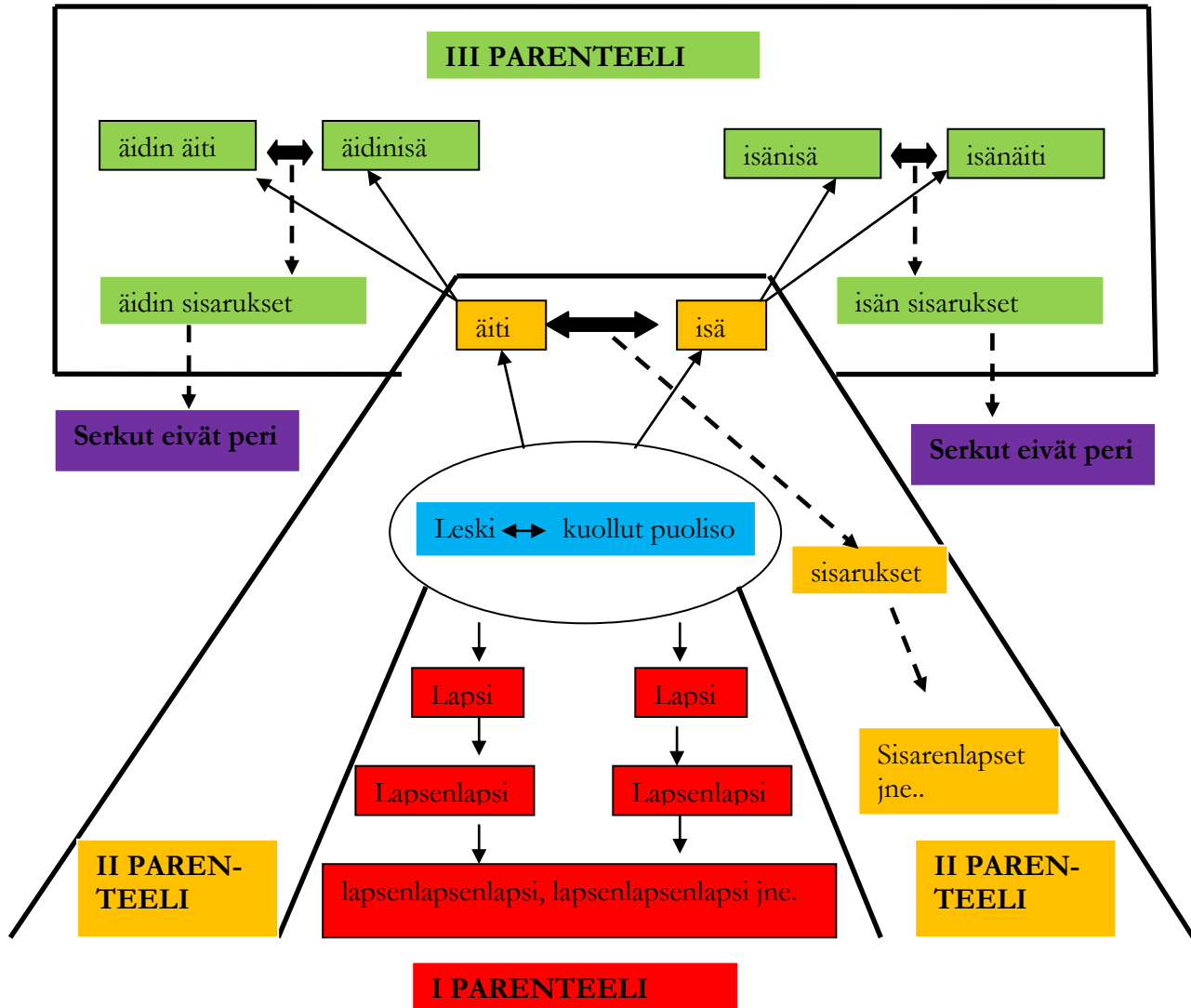
Jos perittävällä ei ole ensimmäiseen ja toiseen parenteeliin kuuluvia perillisiä, eikä perittävä ollut avioliitossa tai virallistetussa parisuhteessa, omaisuus siirtyy kolmanteen parenteeliin eli isovanhemmille. Kuolleen isovanhemman osuus menee hänen jälkeläisilleen. Tässä perillisryhmässä rajoittuu sijaantulo-oikeus isovanhempien lapsiin eli sijaisperimyoikeus on katkaistu perittävän setiin, täteihin ja enoihin. Serkut eivät enää peri (Kangas 2002, 104.)

Mikäli perittävältä ei ole jäänyt edellä mainittuihin kolmeen ryhmään kuuluvia perillisiä, menee perintö valtiolle PK 5:1 mukaan. Seuraavaan esimerkin avulla selvennetään kolmatta parenteelia.

Esimerkki 1:

Vainajalla A ei ole rintaperillisiä eikä hän ole ollut kuolemansa hetkellä avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa. A:n molemmat vanhemmat ovat kuolleet ja hänellä ei myöskään ole sisaruksia. Perintö menisi perimysjärjestyksen mukaisesti isovanhemmille B ja C sekä D ja E. Vainajan äidin vanhemmat B ja C ovat elossa, joten he saavat kumpikin yhden neljäsosan perinnöstä. Vainajan isän vanhemmat ovat D ja F ovat molemmat kuolleet, joten heidän perintöosuutensa menee heidän lapsilleen F ja G, siis vainajan isän sisaruksille. Vainajan täti F on elossa, mutta setä G on kuollut. Vainajan isän puolen perintö menee kokonaisuudessaan tädille F, koska serkut eivät lain mukaan peri. Täti F siis perii puolet perinnöstä. (Silander 2007, 26.)

Alla olevassa kuvassa lakimääräinen perimysjärjestys on kuvattu kaaviona. Rintaperillisettä kuolleen henkilön lähin perillinen on kuitenkin aviopuoliso. I ja II parenteeli ovat avoimia eli niissä on rajaton sijaantulo-oikeus. III parenteeli on suljettu eli perimys on rajattu perittävän täteihin, setiin ja enoihin. Serkut eivät enää peri.

Kaavio 1. Lakimääräinen perimysjärjestys

2.4 Perimyksen esteet

Perimyksen yleisissä esteissä sanotaan, että kenelläkään ei ole oikeutta perinnön tai testamentin saamiseen sen henkilön jälkeen, jonka kuoleman hän on tahallisesti aiheuttanut rikollisella teolla (PK 15:1.1 §). Jos tekoa ei voida pitää tahallisenä tai tekijä on syyntakeeton, teko ei rajoita perillisen oikeutta. Tekoon osallinen rinnastetaan itse teon tekijään (PK 15:3 §). Tällöin kysymyksessä on perinnön menettämisseuraamus suoraan lain nojalla. (Aarnio & Kangas 2002, 171.)

Testamentin salaaja voi myös menettää oikeutensa perintöön (PK 15:2 §). Oikeus voi julistaa henkilön menettämään oikeutensa perintöön tai testamenttiin joko kokonaan tai osaksi, jos hän on tahallaan hävittänyt tai salannut perittävän testamentin. Myös osallisuus testamentin hävittämiseen tai salaamiseen voi aiheuttaa perintöoikeuden menetyksen (PK 15:3 §). Perintökaari edellyttää, että teko on tahallinen. (Aarnio & Kangas 2002, 171.)

Perinnöttömäksi voidaan tehdä se, joka on tahallaan rikoksella syvästi loukannut perittävää, hänen perimispolvessa olevaa sukulaistaan, hänen ottolastaan tai tämän jälkeläisiä (PK 15:4.1 §). Laki on sama, jos perillinen jatkuvasti viettää kunniantonta ja epäsiiveellistä elämää (PK 15:4.1 §). Rikoksen ei tarvitse välttämättä konkreettisesti kohdistua juuri perittävään tai hänen läheiseensä, vaan sen tulee syvästi loukata jotakin mainituista. Perinnöttömäksi tehty ei saa mitään, ei lakiosaakaan. (Norri 1994, 173.)

Perinnöttömäksi voi tehdä vain testamentilla. Peruste perinnöttömäksi tekemiseen on mainittava testamentissa. Jos peruste riitautetaan, se on pystyttävä todistamaan. (Norri 1994, 174.)

Seuraava esimerkki on testamentista, jossa poika on tehty perinnöttömäksi.

Testamentti

Täten määrään viimeisenä tahtonani, että omaisuuteni on kuoltuani jaettava seuraavasti:

1. Koska poikani Pauli Antero on (syyllistymällä minuun kohdistuneeseen törkeään pahoinpitelyyn) mainitulla tahallisella rikoksella syvästi loukannut minua, teen hänet perinnöttömäksi.
2. Poikani sijasta omaisuuteni on menevä tyttärelleni Nina Pauliinalle (Norri 1994, 173.)

Seuraavassa esimerkissä isä oli tehnyt poikansa perinnöttömäksi. Korkeimman oikeuden ratkaisussa tarkastellaan pojan tekemää testamentin kumoamista koskevaa kannetta.

Korkeimman oikeuden ratkaisu: KKO 1987:131

Isä oli tehnyt poikansa testamentissa perinnöttömäksi. Poika oli ennen testamentin tekemistä eri aikoina tuomittu vapausrangaistuksiin väkijuomien luvattomasta valmistuksesta ja myynnistä, virantoimituksessa olevan virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta, varkaudesta ja törkeästä varkaudesta. Koska hän oli syylistynyt tahallisiin rikoksiin, jotka olivat syvästi loukanneet isää, isällä oli sen vuoksi oikeus tehdä poika perinnöttömäksi ja pojan testamentin kumoamista koskeva kanne hylättiin. (Norri 1994, 173–174.)

3 TESTAMENTIN JA SIJOITUSVAKUUTUKSEN EDUNSAAJAMÄÄRÄYS

Testamentti on tahdonilmaisu, jolla määrätään kuka saa testamentin tekijän omaisuuden tämän kuoleman jälkeen. Testamentista yksi yleisimmin käytetty luonnehdinta testamenttioikeudellisesta kirjallisuudesta on, että testamentti on jäämistöä koskeva kuolemanvarainen, vastikkeeton ja yksipuolinen oikeustoimi, jolla perittävä määrää siitä, kenelle hänen omaisuutensa on hänen kuolemansa jälkeen menevä. Testamentti on siten käytännössä varallisuutta koskeva tahdonilmaisu. (Aarnio & Kangas 2002, 287–288.)

Tunnusomaista yksityiselle omistusoikeudelle on, että omistaja voi määrätä omistusoikeudestaan sitovalla tavalla. Lainsäädännön määräämissä rajoissa omistaja voi valita sopimuskumppaninsa ja luopua omistusoikeudestaan joko vastikkeellisella tai vastikkeettomalla oikeustoi-mella luovutuksensaajan hyväksi. Omistajan määräämisvaltaa on kuitenkin monista syistä rajoitettu siten, ettei hän voi määrätä omaisuudestaan muiden oikeutettuja etuja loukatun. (Aarnio & Kangas 2002, 287.)

Kuitenkaan omistaja ei aina käytä määräämisvaltaansa. Erityisesti tämä ilmenee omistajan kuollessa. Sen vuoksi oikeusjärjestyksiin sisältyy eräänlaisena varaventiilinä lakimääräistä perimystä koskeva järjestelmä, joka osoittaa, kenestä tulee omaisuuden seuraava omistaja. Silti useimmat perimyssäännöt antavat omistajalle myös aidon mahdollisuuden pätevästi määrittää yksilöllisesti ne henkilöt, joista tulee uusia omistajia hänen kuolemansa jälkeen. Omistusoikeudesta on määrättävä testamentilla. Tätä on pidetty niin tärkeänä oikeutena, että Euroopan unionin jäsenmaiden vuonna 2000 hyväksymässä Nizzan julistuksessa testamenttiva-paus korotettiin perusoikeussuojaa nauttivien oikeuksien joukkoon. (Aarnio & Kangas 2002, 287.)

Eräät testamenttisäännöt ovat pakottavaa (indispositiivista) oikeutta. Sellaisiksi voidaan katsoa testamentin tekemisen edellytyksiä, testamentin muotoa sekä sen pätevyuden selvittämistä koskevat säännökset. Käytännössä tärkeä osa testamenttisäännöksiä kuuluu ohjeellisen (dispositiivisen) oikeuden piiriin. Ohjeellisia ovat kaikki testamentin tulkintaa koskevat säännökset. Niitä sovelletaan, jos testamentista ei muuta johdu. Ensisijaista on aina selvittää testamentin tekijän oletettu tarkoitus. Vain siinä tapauksessa, että siitä ei saada selkoa, tulevat noudatettaviksi testamentin tulkintaohjeet. (Aarnio & Kangas 2002, 287.)

Testamentti asiakirjana on usein hyvin vaatimaton, jos ajattelee sitä tehtävää, joka sillä on laatijansa tahdon ilmauksena. Testamentin tekijä määrää koko elämänkaarivarallisuudestaan, tarkemmin sen jäljellä olevasta osasta, usein muutamalla rivillä seuraavaan tapaan:

Testamentti

Minä allekirjoittanut Bertil Sjöström (110256-164w) määrään viimeisenä tahtonani, että kaikki omaisuuteni on kuolemani jälkeen tuleva avopuolisolleni Liisa Virtaselle (100358-116B), joka saa vapaasti määrätä omaisuudesta myös testamentilla. Liisa Virtasella on oikeus maksaa rintaperilliseni Matti Sjöströmin lakiosa rahassa kuuden kuukauden kuluessa perinnönjaon toimittamisesta lukien. Samalla määrään, että Matti Sjöströmin nykyisellä eikä tulevalle aviopuolisolla ole avio-oikeutta lakiosana annettavaan varallisuuteen eikä sen sijaan tulleeseen omaisuuteen. (Aarnio & Kangas 2002, 289.)

Esimerkki 2.

Miksi testamentti kannattaisi laatia?

”Hyvä syy on esimerkiksi se, että haluaa pitää miniät ja vävyt sivussa omasta omaisuudesta. Teet testamentin, joka määrää, ettei perillisten aviopuolisilla ole avio-oikeutta perittyyn omaisuuteen tai sen sijaan tulleeseen omaisuuteen eikä niiden tuottoon.” (Taloustaito 3/2007, 18.)

3.1 Kuka voi tehdä testamentin

18 vuotta täyttänyt voi tehdä testamentin omaisuudestaan. Testamenttikelpoisuuden voi saavuttaa myös ennen kahdeksaatoista ikävuotta solmimalla avioliiton. Testamenttikelpoisuus säilyy, vaikka avioliitto myöhemmin purkautuisi ennen kuin henkilö saavuttaa täysivaltuusiän. Edunvalvojan määrääminen ei vaikuta täysi-ikäisen oikeustoimikelpoisuuteen eikä myöskään testamenttikelpoisuuteen. Jos henkilö julistetaan vajaavaltaiseksi, menettää hän kelpoisuutensa oikeustoimien tekemiseen. Tästä huolimatta vajaavaltaiseksi julistettu on periaatteessa kelpoinen tekemään testamentin. Jos henkilölle on määrätty edunvalvoja, tämä ei voi tehdä testamenttia päämiehensä puolesta. 15 vuotta täyttänyt vajaavaltainen voi tehdä testamentin omaisuudesta, jota hän voi itsenäisesti vallita. Tällaista omaisuutta ovat henkilön omat työsotot, niiden tuotto ja niillä hankittu omaisuus. (Kangas 2002, 181–182.)

Testamentin tekijän terveydentila vaikuttaa testamentintekokelpoisuuteen. Edellytys pätevän testamentin tekemiselle on, että testamentin tekijällä on tarvittava kelpoisuus (Kangas 2002, 182). Testamentin tekijän psyykkisen tilan tulee olla sellainen, että hän kykenee ymmärtämään tekemänsä oikeustoimen merkityksen. Jos testamentin tekemiseen on vaikuttanut mielisairaus, tylsämielisyys tai muu sieluntoiminnan häiriö, on testamentti syntynyt virheellisesti. (Gottberg - Talve 1988, 110.)

3.2 Kenen hyväksi testamentin voi tehdä

Testamentin voi tehdä ainoastaan henkilölle, joka on elossa perittävän kuolinhetkellä tai on sitä ennen siitetty ja syntyy elävänä. Syntyvän lapsen elinkelpoisuus tai kuinka kauan hän on elossa, ei vaikuta hänen mahdollisuuksiinsa saada perintö tai testamentti. Jos lapsi on hetkenkin elossa, hän toimii testamenttiomaisuuden välittäjänä omille sukulaisilleen. Jos testamentin tekijä ja testamentin saaja kuolevat yhtä aikaa, testamentin saajan katsotaan kuolleen ennen testamentin tekijää. Tällöin testamentattu omaisuus menee testamentin saajan jälkeläisille, jos näillä on oikeus periä testamentin tekijä eikä testamentista muuta johdu. (Kangas 2002, 182.) Esimerkiksi isovanhemmat voivat määrätä testamentilla omaisuutensa kokonaan tai osittain lapsenlapsilleen. Jos keskimäinen sukupolvi sivuutetaan kokonaan, voivat he tietenkin vaatia testamentin saajalta lakiosaansa. (Korpela 2009, 38.) Alla oleva esimerkki selvittää isovanhempien tekemää testamenttia.

Esimerkki 3.

Esimerkin maatilan omistavaan sukuun kuuluu 78-vuotias vanha-isäntä, 44-vuotias kaupungissa asuva poika, 22-vuotias pojanpoika, joka on myös tilan nuori-isäntä, sekä 1-vuotias pikkupoika. Jos maatila halutaan säilyttää suvussa, tarjoaa nykyinen laki siihen mahdollisuuden. Jos esimerkkiperheen vanha-isäntä haluaa, hän voi esimerkiksi määrätä omaisuuden ensisijaiseksi saajaksi nuoren isännän, toissijaiseksi saajaksi pikkupojan. Mikäli halutaan, taitava lakimies voi vielä laatia testamenttiin takeita senkin varalle, etteivät jälkeläiset voi omaisuutta hävittää. (Norri 1994, 81.)

Testamentin voi saada hyväkseen vain oikeuskelpoinen subjekti. Tämä tarkoittaa joko ihmistä tai oikeushenkilöä. Esimerkiksi kotieläimen hyväksi ei voi tehdä testamenttia. (Gottberg - Talve 1988, 116.) Jos omaisuus halutaan käytettäväksi johonkin määrätarkoitukseen (esimerkiksi tietyn aatteellisen päämäärän edistämiseen tms.) ilman, että omistusta halutaan antaa kenellekään henkilölle tai yhteisölle, omaisuus voidaan testamentilla määrätä säätiöitäväksi. Tällaisten tarkoitusten toteuttamiseksi testaattori (testamentin tekijä) voi myös liittää jälkisaädökseen ehtoja tai tarkoitemääräyksiä. (Gottberg - Talve 1988, 116.) Testamentti joka on tehty kihlakumppanin, aviopuolison ja rekisteröidyn parisuhteen toisen osapuolen hyväksi raukeaa, jos kihlaus, avioliitto tai rekisteröity parisuhde myöhemmin purkautuu muusta syystä kuin testamentin tekijän kuoleman johdosta (Kangas 2002, 183).

3.3 Testamentin tekeminen

Testamentin sisältö on vapaasti testamentin tekijän päätettävissä, mutta testamentin tekeminen on sidottu tiukkoihin muotomääräyksiin.

Esimerkki 4.

Kopioin testamenttitekstin asiakirjaoppaasta, kaksi illallisvierasta saa toimia todistajina...Meneekö metsään, jos kirjoittelee testamentin itse?

”Testamentti kannattaa laadituttaa lakimiehellä, sillä kustannukset ovat pienet hyötyyn verrattuna. Jo pieni sanamuotovirhe saattaa aiheuttaa sen, ettei oma tahto toteudukaan tarkoitettulla tavalla. Testamentin laatijan pitäisi ymmärtää, mitä eroa on esimerkiksi omistusoikeudella, tuotto-oikeudella tai hallintaoikeudella”, lakimies Tuomo Lindholm Veronmaksajien Keskusliitosta toteaa. (Taloustaito 3/2007, 18.)

Testamentille on asetettu ankarat muotomääräykset PK 10:1 §:ssä. Vähimmäismuotona on allekirjoitettu ja kahden esteettömän henkilön oikeaksi todistama asiakirja, josta laissa käytetään nimitystä testamentti. Testamentti on tehtävä kirjallisesti kahden todistajan ollessa yhtä aikaa läsnä ja heidän on todistettava testamentti nimikirjoituksellaan. Testamentin todistajien tulee tietää, että asiakirja on testamentti, mutta heidän ei tarvitse tietää asiakirjan sisältöä. (Aarnio & Kangas 2000, 99.) Yleisenä kelpoisuutena laissa on säädetty todistajien iästä. Testamentin voi pätevällä tavalla todistaa oikeaksi viisitoista vuotta täyttänyt henkilö, vaikka hän

ei olekaan kuin rajoitetusti oikeustoimikelpoinen. PK 10:4 §:n mukaan alle 15-vuotias henkilö on ikänsä puolesta kokonaan esteellinen toimimaan testamentin todistajana. (Aarnio & Kangas 2000, 146.)

Testamentin todistajiksi eivät kelpaa seuraavat henkilöt:

1. Testamentin on todistanut alle 15-vuotias
2. Testamentin on todistanut sieluntoiminnan häiriön vuoksi siihen kelpaamaton
3. Testamentin tekijän puoliso ei kelpaa todistajaksi
4. Testamentintekijän lähisukulaiset: isoisä, isoäiti, äidinisä, äidinäiti, isä, äiti, ottoisä, ottoäiti, veli, sisar, lapsi, lapsenlapsi ja ottolapsi
5. Läheinen lankoussuhde tekee todistajaksi kelpaamattomaksi: äitipuoli, isäpuoli, isoäitipuoli, isoisäpuoli, lapsipuoli, lapsenlapsipuoli, anoppi, appi, vävy, vaimon veli ja sisar sekä miehen sisar ja veli
6. Sellaista testamenttimääräystä ei saa todistaa joka tehdään: todistajan itsensä hyväksi, tehdään todistajan puolison hyväksi, tehdään jonkun sellaisen hyväksi, joka on testamentin todistajaan edellä mainituissa kohdissa 4 ja 5 selostetussa suhteessa. (Norri 1994, 88–90.)

Hätätilan vallitessa voi jäämistöstä määrätä joko suullisella testamentilla tai omakätisesti kirjoitetulla ja allekirjoitetulla eli holografisella testamentilla. (Kangas 2002, 181.)

3.4 Testamentin päätyypit

Jälkisaädökset on ryhmitelty sisältönsä perusteella muutamaaan päätyyppiin. Tällä tavoin on syntynyt jako **yleistestamentteihin** ja **erityisjälkisaädöksiin** sekä useampiportaiseen ryhmittelyyn, jossa on erotettu toisistaan **omistus-, hallinta- ja tuotto-oikeustestamentit**. Yleis- ja erityisjälkisaädösten välinen erottelu perustuu suoraan lainsäädäntöön. Kysymys on siitä, miten testamentin saajan osakkuusasema on järjestetty. Kuolinpesän osakkaita ovat perillisten ja lesken lisäksi myös yleistestamentin saajat. (Kangas 2002, 184–185.)

Yleistestamentiksi on vakiintuneesti määritelty jälkisaädös, joka tuottaa saajalleen samantyyppisen aseman kuin perillisellä on lain mukaan. **Eriyisjälkisaädöksen** eli legaatn saajan oikeudet taas on määritelty etuuskohtaisesti. Legaatiksi katsotaan jokainen sellainen testamenttimääräys, jolla saajalle annetaan tietty esine omistusoikeuksin (esinelegaatit), arvomäärä

(raha- eli velvoiteoikeudellinen legaatti) tai omaisuutta omistusoikeutta vähäisemmin oikeuksin (käyttö- tai tuotto-oikeustestamentit). Tästä seuraa, että legaatiksi tulkitaan myös määräys, jolla testamentin saajalle tulee tietty omaisuus (esimerkiksi kiinteistö) käyttö- tai tuotto-oikeuksin. Legaatin saaja ei ole kuolinpesän osakas jollei testamentin tulkinnasta muuta johdu. (Kangas 2002, 184–185.)

Omistusoikeustestamentti antaa saajalleen täyden määräämisvallan testamentilla saamaansa omaisuuteen. Tämä rajoittamaton määräämisvalta oikeuttaa testamentilla omaisuutta saaneen henkilön oikeustoimiin elävien kesken eli ns. inter vivos -oikeustoimiin ja määräämään omaisuudesta myös oman kuolemansa varalta eli käyttämään oikeutta ryhtyä sallittuihin oikeustoimiin mortis causa. Henkilö voi luovuttaa omaisuutta vastikkeellisin että vastikkeettomin oikeustoimin ja hän voi tehdä saadusta omaisuudesta testamentin. Omaisuutta voidaan käyttää reaaliluoton vakuutena. Omaisuus kuuluu saajan konkurssipesään ja omaisuus voidaan ulosmitata hänen veloistaan, ellei hän ole luopunut vetoamasta testamenttiin. Testamentin saajalla on valta käyttää omaisuutta ja hän on oikeutettu nauttimaan omaisuuden koron ja tuoton. (Kangas 2002, 185–186.)

Rajoitetun omistusoikeustestamentin ja täyden omistusoikeuden antavan jälkisäädöksen ero on siinä, että rajoitetussa omistusoikeustestamentissa omaisuudelle on määrätty perättäisseuraanto. Tavallisimmin tällainen perättäisseuraanto esiintyy puolisoiden tekemissä keskinäisissä testamenteissa. Omaisuus on määrätty ensin täysin omistusoikeuksin eloonjääneelle puolisolle ja molempien kuoltua toissijaiselle saajalle. Tärkein merkitys toissijaismääräyksellä on siinä, että se estää ensisaajaa määräämästä testamentilla saamastaan omaisuudesta omalla testamentilla. Toissijaismääräys voidaan liittää kaikkiin testamentteihin. Rintaperillisen oikeuslakiosaan oikeuttaisi kuitenkin seuraavassa esimerkissä lakiosaperillisen vaatimaan lakiosaansa heti testamentin tekijän kuoltua. (Aarnio & Kangas 2002, 316.)

Testamentti

Minä allekirjoittanut Bertil Sjöström määrään viimeisenä tahtonani, että kaikki omaisuuteni on kuolemani jälkeen menevä rajoitetulla omistusoikeudella avopuolisolleni Liisa Virtaselle. Liisa Virtasella on tämän testamentin nojalla oikeus määrätä saamastaan omaisuudesta eläessään muita kuulematta. Liisa Virtasen kuoltua testamentattu omaisuus on menevä täydellä omistusoikeudella rintaperilliselleni Axel Sjöströmille (Aarnio & Kangas 2002, 316.)

Käyttöoikeustestamentti, jota yleisesti nimitetään hallintatestamentiksi, on käytännössä koettu tarkoituksenmukaiseksi silloin, kun on tarve turvata ensisaajan asema, mutta samalla varmistaa se, ettei hän hävitä omaisuutta toissijaisten saajien vahingoksi. Tälle järjestelylle on voinut olla myös perintöverotuksellisia syitä. Käyttöoikeuden haltija ei ole perintöverovelvollinen (PerVerL 8 §). Ne jotka saavat omistusoikeuden, maksavat veron. (Aarnio & Kangas 2002, 317.) Käyttöoikeustestamentilla testamentin saajalle annetaan vain oikeus käyttää toisen omistamaa omaisuutta ja testamentatun omaisuuden omistusoikeus siirtyy toiselle henkilölle (Kangas 2002, 186). Avopuolison hyväksi tehty käyttöoikeustestamentti voisi olla esimerkiksi seuraavanlainen.

Testamentti

Minä allekirjoittanut Bertil Sjöström määrään viimeisenä tahtonani, että kuolemani jälkeen avopuolisoni Liisa Virtanen saa käyttöoikeuden kaikkeen omaisuuteeni. Liisa Virtasella on oikeus rajoituksetta käyttää testamentilla saamaansa omaisuutta hyväksien ja nauttia tästä omaisuudesta tulevan tuoton ja koron. Sisareni poika Axel Sjöström saa tässä testamentissa Liisa Virtaselle määrätyn omaisuuden rajoituksetta omistukseensa Liisa Virtasen kuoltua. (Aarnio & Kangas 2002, 321.)

Omaisuus, jota ei voida luovuttaa, ei voi myöskään olla pakkotäytäntöpanon kohteena. Käyttöoikeuden luovutus on kielletty. Käyttöoikeus ei kuulu testamentin saajan konkurssiin eikä sitä voida ulosmitata hänen velastaan, ellei käyttöoikeuden alaisen omaisuuden omistaja anna suostumustaan ulosmittaukseen. (Aarnio & Kangas 2002, 321.)

Käyttöoikeustestamentti luetaan jälkisäädösten yleisluokituksessa legaattien eli erityisjälkisäädösten ryhmään. Tällaisella testamentilla annetaan saajalleen tietty etuus. Jos testamentista ei muuta johdu, käyttöoikeustestamentin saaja ei voi tässä ominaisuudessa osallistua kuolinpesän yhteishallintoon. Ainoastaan kuolinpesän osakkaille kuuluu hallintovaltuus. Käyttöoikeus ei voi loukata lakiosaa. Perillisen on saatava lakiosansa rajoituksettomana. Käyttöoikeustestamentin tuottaman käyttöoikeuden pääsisältö on kohdeomaisuuden käyttäminen sen luonteen edellyttämällä tavalla, sekä siitä saatavan koron ja tuoton nauttiminen. (Kangas 2002, 187.)

Hallintaoikeutta käytetään myös verosuunnittelun välineenä. Elinikäisen hallintaoikeuden pääomitettu arvo vähennetään perinnön arvosta. Kun hallintaoikeus päättyy hallintaoikeuden haltijan kuolemaan, omaisuus siirtyy kokonaan omistajalle ilman uutta verotusta. Jos kuitenkin elinikäisen hallintaoikeuden saanut luopuu hallintaoikeudesta elinaikanaan ilman korvaus-

ta, katsotaan hänen lahjoittaneen jäljellä olevan hallintaoikeutensa omaisuuden omistajalle. Jos omaisuuden arvo on hallintaoikeuden olemassaolon aikana noussut, määrätään lahjaverosuuremmasta arvosta kuin millä hallintaoikeus aikanaan pienensi lahja- tai perintöveroa. (Korpela 2009, 38.)

Tuotto-oikeustestamentin tyyppitapaus on jälkisäädös, jolla määrätyle henkilölle annetaan oikeus omaisuudesta tulevan koron ja tuoton nostamiseen samalla kun omistusoikeus menee muulle henkilölle. Jos tuotto-oikeus määrätään perilliselle perintöosuuden asemasta, merkitsee se hänelle lain mukaan kuuluvan oikeuden kaventamista. Lakiosaperillinen on suojattu myös tuottotestamenttia vastaan. Henkilö, jolle tuottotestamentti on tehty, ei voi testamentin tultua lainvoimaiseksi omakohtaisesti puuttua omaisuuden hallintaan eikä määräämiseen. Tuotto-oikeuden alaista omaisuutta ei voi ulosmitata tuotto-oikeuden haltijan velasta. Sitä siis koskee samanlainen ulosmittausrauhoidus kuin käyttöoikeustestamentilla saatua omaisuutta. (Aarnio & Kangas 2002, 322.)

3.5 Sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräys tahdonilmaisuna

Sijoitusvakuutus on säästämismuoto, jolla voi säästää ja sijoittaa itselleen ja läheisilleen. Sijoitusvakuutus sopii aktiiviseen säästämiseen ja sijoittamiseen. Sijoitusvakuutukseen liitettävälle sijoituksille voi itse määrittellä tuottotavoitteen ja riskitason, sekä valita itselleen sopivimmat sijoituskohteet. Sijoituskohteiksi voi valita rahastoja, sijoituskoreja tai vuosikoron sekä näiden yhdistelmän. (Sampo 2009.)

Sijoitusvakuutus antaa hyvät mahdollisuudet verotehokkaaseen lahjaverosuunnitteluun, sillä sijoitusvakuutuksen avulla voi lahjoittaa lähiomaisilleen kolmen vuoden välein 8 500 EUR ilman lahjaveroa. (Sampo 2009.)

Sijoitusvakuutus mahdollistaa myös verotehokkaan perintöverosuunnittelun, sillä henkivakuutuskorvaus on vakuutetun lähiomaisille veroton, jos se ei ylitä 35 000 EUR saajakohtaista rajaa. Muille kuin lähiomaisille korvaus on veronalaista pääomatuloa, josta maksettava vero on 28 %. (Sampo 2009.) Aviopuolisolle verotonta on aina puolet hänen saamastaan korvauksesta, kuitenkin vähintään 35.000,00. Tämän ylittävästä korvauksesta on maksettava perintöveroa. (Sampo 2008, 4.)

3.6 Kenen hyväksi Sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräyksen voi tehdä

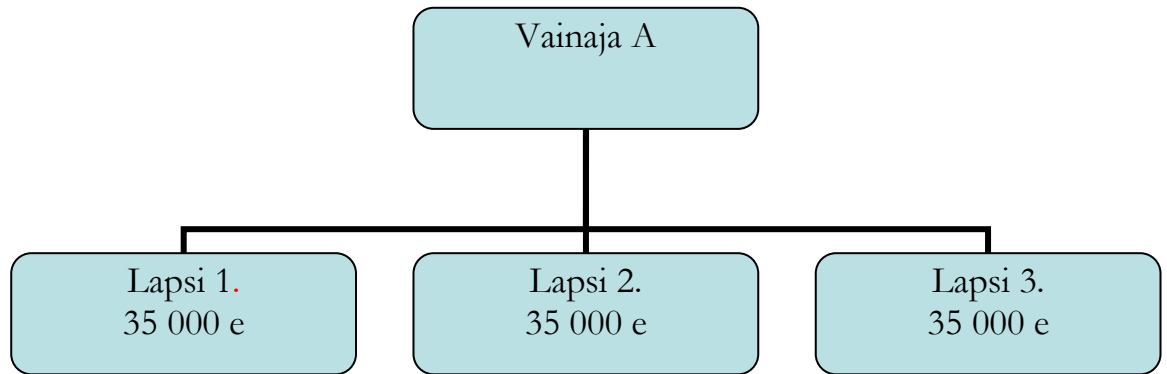
Vakuutuksenottajalla on oikeus määrätä henkilö, jolla on vakuutuksenottajan tai vakuutetun sijasta oikeus henkilövakuutuksesta suoritettavaan vakuutuskorvaukseen (edunsaaja). Vakuutuksenottaja voi muuttaa tai peruuttaa edunsaajamääräyksen, jos vakuutustapahtumaa, jossa määräys on tarkoitettu sovellettavaksi, ei ole sattunut. Jos edunsaajamääräys on voimassa, ei vakuutetun kuoleman johdosta suoritettava vakuutuskorvaus kuulu vakuutetun kuolinpesään. (Vakuutuslakilaki 6:47 §.)

Ellei edunsaajaksi ole määrätty nimeltä mainittua henkilöä ja jos määräyksestä tai olosuhteista ei muuta seuraa, on noudatettava, mitä Vakuutuslakilain 50 §:ssä säädetään. (Vakuutuslakilaki 6:50 §.)

Edunsaajaksi on määrätty vakuutuksenottajan puoliso, määräys on voimassa sen hyväksi, jonka kanssa vakuutuksenottaja kuollessaan oli avioliitossa. Tätä ei kuitenkaan sovelleta, jos puolisoitten avioeroasia oli vireillä vakuutuksenottajan kuollessa tai jos puoliso oli tuomittu asumuseroon, joka vakuutuksenottajan kuollessa ei ollut rauennut. (Vakuutuslakilaki 6:50 §.)

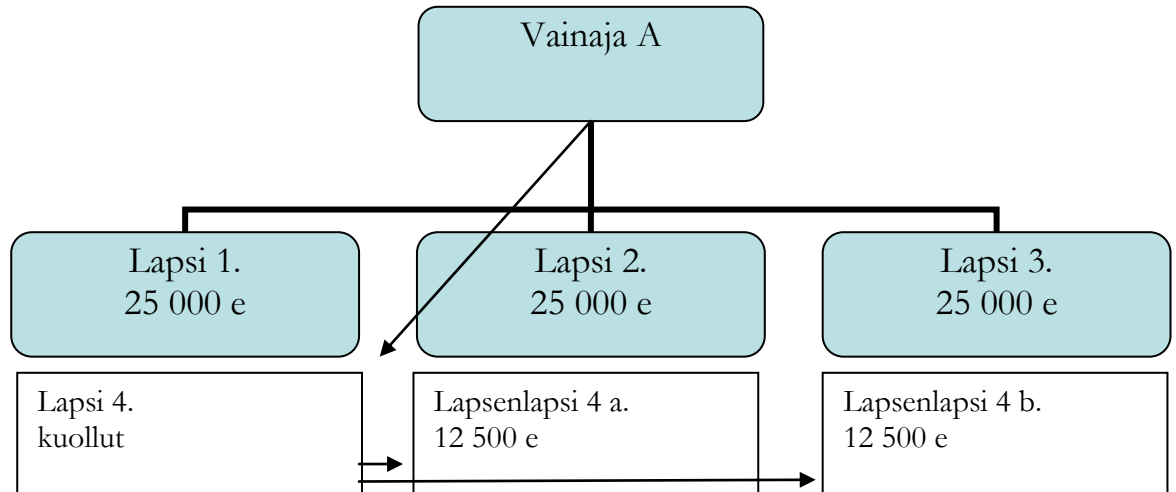
Edunsaajiksi on määrätty vakuutuksenottajan lapset, määräys on voimassa perintökaaressa (40/65) tarkoitettujen vakuutuksenottajan rintaperillisten hyväksi. Vakuutuskorvaus jaetaan rintaperillisten kesken siten kuin perintökaaressa säädetään heidän oikeudestaan saada perintö. (Vakuutuslakilaki 6:50 §.)

Alla olevassa esimerkissä sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräyksenä ovat lapset. Kuolintapauskorvaus on 105 000 e, lapsia kolme. Kuolintapauskorvaus jaetaan tasan lasten kesken.

Kaavio 2. Edunsaajamääräys lapset

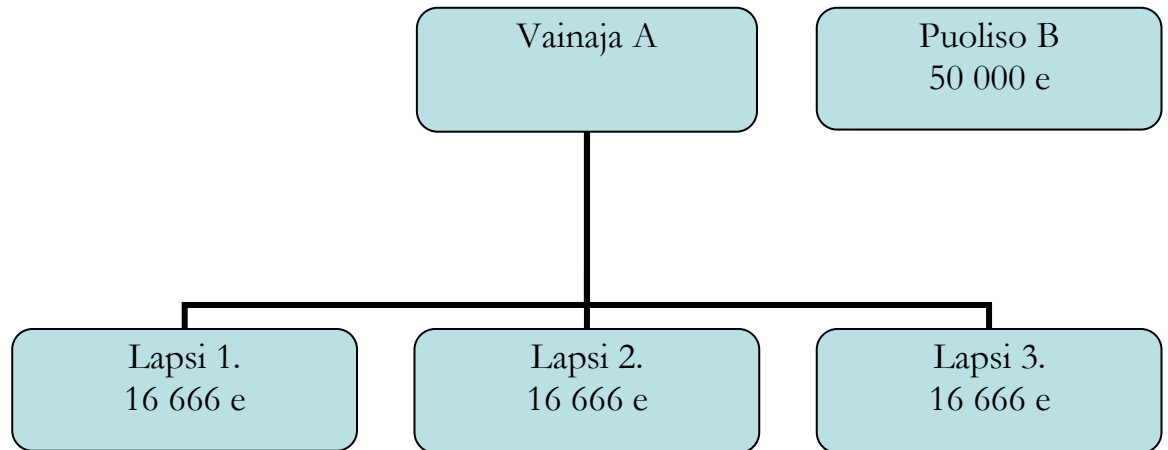
Alla olevassa esimerkissä sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräyksenä ovat lapset. Kuolintapauskorvaus on 100 000 e. Lapsia neljä, joista yksi lapsi on kuollut. Kuolleella lapsella on kaksi lasta. Tällöin kuolleen lapsen osuus menee hänen lapsilleen.

Kaavio 3. Edunsaajamääräys lapset

Edunsaajiksi on määrätty vakuutuksenottajan puoliso ja lapset, määräys on voimassa 2 momentissa tarkoitettun puolison ja 3 momentissa tarkoitettujen lasten hyväksi. Jos puolisoa ei ole, rintaperilliset saavat yksin vakuutuskorvauksen. Jos rintaperillisiä ei ole, puoliso saa yksin vakuutuskorvauksen. Jos vakuutuskorvaus on jaettava puolison ja rintaperillisten kesken, saavat puoliso ja rintaperilliset kummatkin vakuutuskorvauksesta puolet. (Vakuutuslaki 6:50 §.)

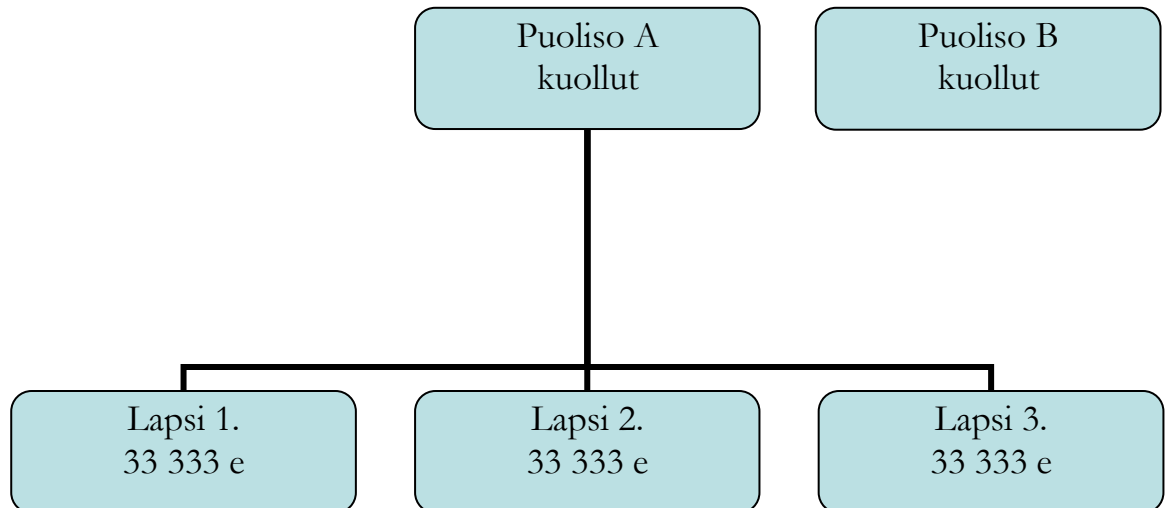
Alla olevassa esimerkissä kuolintapauskorvauksen edunsaajaksi on merkitty puoliso ja lapset. Kuolintapauskorvaus on 100 000 e, lapsia on kolme. Puoliso saa puolet kuolintapauskorvauksesta ja toinen puoli jaetaan tasan lasten kesken.

Kaavio 4. Edunsaajamääräys puoliso ja lapset

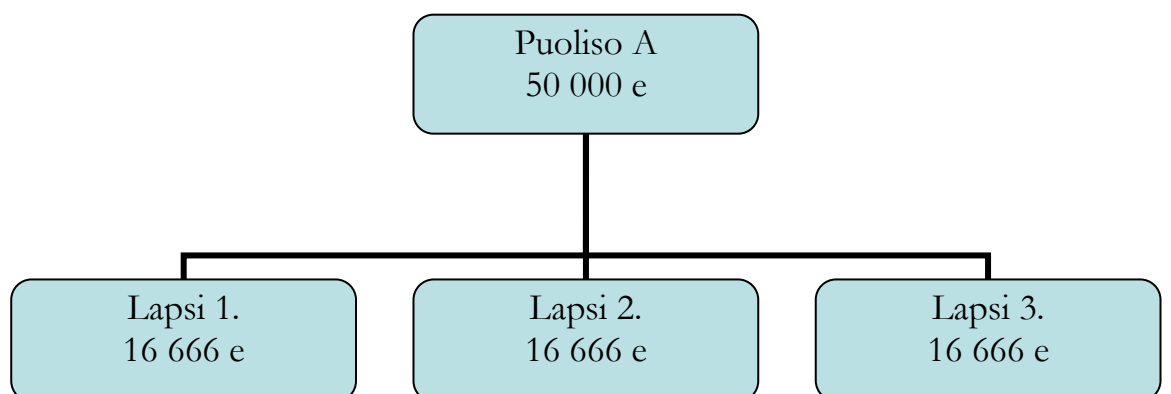
Edunsaajiksi on määrätty vakuutuksenottajan omaiset, määräys on voimassa puolison ja perillisten hyväksi. Jos rintaperillisiä ei ole, puoliso saa kuitenkin yksin vakuutuskorvauksen. Jos puolisoa ei ole, perilliset saavat yksin vakuutuskorvauksen. Perillisille tuleva vakuutuskorvaus jaetaan siten kuin perintökaarella säädetään heidän oikeudestaan saada perintö. (Vakuutus-sopimuslaki 6:50 §.)

Alla olevassa esimerkissä kuolintapauskorvauksen edunsaajaksi on määrätty omaiset. Kuolintapauskorvaus on 100 000 e. Esimerkissä molemmat puoliset kuolleet, lapsia kolme. Tällöin lapset perivät kaiken.

Kaavio 5. Edunsaajamääräys omaiset

Alla oleva esimerkki on muutoin sama kuin edellinen, mutta puoliso onkin elossa. Kuolintapauskorvauksen edunsaajaksi on määrätty omaiset. Kuolintapauskorvaus on 100 000 e, lapsia on kolme. Tällöin puoliso saa kuolintapauskorvauksesta puolet eli 50 000 e ja toisen puolen, eli 50 000 e jakavat lapset tasan keskenään.

Kaavio 6. Edunsaajamääräys omaiset

Edunsaajamääräys kannattaa miettiä huolellisesti. Kun edunsaajaksi on määrätty omaiset, puolet kuolemantapaussummasta maksetaan vakuutuksenottajan aviopuolisolle ja toinen puoli jaetaan tasan vakuutuksenottajan lasten kesken. Kuolleen lapsen tilalle tulevat hänen jälkeläisensä. Alla olevassa esimerkissä kyseessä on iäkäs lapseton pariskunta. Miehen nimiin tehdyssä sijoitusvakuutuksen edunsaajaksi on nimetty omaiset. Alla oleva esimerkki selvittää, minkälaisia yllätyksiä voi tulla eteen, kun ei ole riittävän huolellisesti perehdytty edunsaajamääräyksiin.

Esimerkki 5.

Erkki ja Liisa olivat avioliitossa 54 vuotta. Pariskunnalla ei ollut yhteisiä lapsia. Erkki teki pariskunnan yhteisellä suostumuksella sijoitusvakuutuksen, johon pääosin yhteiset varat sijoitettiin. Edunsaajaksi merkittiin omaiset. Erkki kuoli ja tuli perunkirjoituksen aika. Kyseiseen perunkirjoitustilaisuuteen ilmestyi Jussi, joka ilmoitti olevansa Erkin poika. Erkki oli nuoruudessaan seurustellut Tyyne-nimisen neidon kanssa ja tästä seurustelusta oli tuloksena Jussi. Liisa kertoi sijoitusvakuutuksessa olevan omaisuuden olevan Erkin ja hänen elinikäiset säästöt vanhuuden varalle. Sijoitusvakuutuksen edunsaajana olivat omaiset, joten Jussi sai kyseisistä varoista puolet. Liisa vielä katsoi Jussia silmiin ja kysyi, että haluatko sinä puolet pariskunnan vanhuudenvaroista. Kyllä Jussi halusi.

Liisa olisi ollut ainoa edunsaaja, jos edunsaajaksi kyseiseen sijoitusvakuutukseen olisi laitettu puoliso. Toki tässä esimerkkitapauksessa Jussilla olisi kumminkin ollut oikeus rintaperillisen lakiosaan hänen niin halutessaan, vaikka edunsaajamääräyksenä olisikin ollut puoliso.

Ellei sopuun perinnönjaosta tässä esimerkkitilanteessa päästä, lakiosan täydennystä on vaadittava kanteella vuoden kuluessa siitä, kun perillinen on saanut tiedon perittävän kuolemasta ja siitä perittävän tekemään lahjoitukseen tai muuhun oikeustoimeen sisältyvästä määräyksestä, joka loukkaa hänen oikeuttaan lakiosaan, kuitenkin viimeistään kymmenen vuoden kuluessa perittävän kuolemasta. (PK 7:10 §.)

3.7 Testamentti ja sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräys

Testamentti ja sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräys ovat molemmat voimakkaita tahdonilmaisuja. Jotta välttyttäisiin alla olevan tapauksen mukaisilta oikeudenkäynneiltä, edunsaajamääräykset niin testamenttiin kuin sijoitusvakuutukseenkin kannattaa tehdä huolella. Tässäkin esimerkkitapauksessa olisi riittänyt tarkoin yksilöity edunsaajamääräys sijoitusvakuutukseen. Jotta vakuutuksenottajan haluama edunsaaja voidaan yksilöidä riittävän tarkasti, edunsaajasta tulee ilmoittaa ainakin henkilön koko nimi ja syntymäaika. Toisena vaihtoehtona olisi ollut tehdä erillismääräys testamenttiin, että testamenttimääräys kattaa myös Selektasijoitusvakuutuksen.

Esimerkki 6.

KKO 2004:40 Selektasijoitus-henkivakuutusopimuksessa oli edunsaajiksi merkitty vakuutuksenottajan omaiset. Korkeimman oikeuden tuomiossa mainitut seikat huomioon ottaen edunsaajamääräystä tulkittiin siten, että se oli voimassa vakuutuksenottajan avopuolison hyväksi.

KKO:n tuomiosta selviää, että Matti R oli 28.9.1998 tehnyt testamentin, jossa hän oli määrännyt kaiken omaisuutensa asuinkumppanilleen Meeri M:lle ja määrännyt erään asianajajan testamentin toimeenpanijaksi ja pesänselvittäjäksi. Matti R kuoli 28.3.1999 naimattomana ja lapsettomana. Hänen perillisiään olivat hänen seitsemän sisarustaan. Lopputuloksena korkeimman oikeuden antamassa ratkaisussa oli, että vakuutusopimuslain 50 §:n toissijaiset tulkintasäännöt eivät johda sellaiseen lopputulokseen, jonka voitaisiin otaksua vastaavan Matti R:n tarkoitusta. Sijoitusopimuksen edunsaajamääräyksen on katsottava tulleen kumotuksi yleistestamentilla.

4 LAKIOSA JA LASKENNALLISET LISÄYKSET

Lakiosasäännöstyöllä on erittäin vanhat juuret. Käsitteenä lakiosalla tarkoitetaan sitä osaa perillisen perinnöstä, joka on suojattu perittävän tekemää testamenttia ja eräitä hänen elinaikaisia varallisuudenluovutuksiaan vastaan. Kääntäen tämä tarkoittaa perittävän kannalta katsottuna sitä, että lakiosa merkitsee toimintavapauden rajoitusta. Paitsi, että perittävä ei voi määrätä koko jäämistöään vapaasti testamentilla, hänen on myös otettava lukuun, että jotkut hänen elinaikaisetkin oikeustoimensa saattavat menettää merkityksensä tai tulla uudelleen arviotaviksi perillisen esittämän lakiosavaatimuksen vuoksi. (Gottberg - Talve 1988, 38.)

4.1 Kenellä on oikeus lakiosaan, lakiosan laskeminen ja kuinka huomioidaan laskennalliset lisäykset lakiosaa laskettaessa?

Kaikilla perillisillä ei ole suojattua lakiosaoikeutta. Nykyisen voimassaolevan oikeutemme mukaan perittävä voi vapaasti testamentilla syrjäyttää kaikki muut perillisensä paitsi rintaperilliset ja ottolapset. Kaikkein läheisimmillä perillisillä on suojattu oikeus saada tietty osuus jäämistöstä myös perittävän tahdon vastaisesti. (Gottberg - Talve 1988, 39.)

Lainsäädännön mukaan perittävän rintaperillisellä sekä ottolapsella ja tämän jälkeläisellä on perintökaaren 7 luvun mukaan oikeus lakiosaan perittävän jälkeen. Lakiosa on puolet lakiosaan oikeutetulle perilliselle lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaan tulevan perintöosan arvosta. (PK 7:1 §.) Lakiosa siis ei takaa perillisille koko perintöosaa vaan puolet siitä. Perittävän kannalta katsoen voi lakiosan vastakohtana puhua ns. vapaaosasta: se osa jäämistöstä, josta voidaan lakiosien estämättä määrätä testamentilla, muodostaa vapaaosan. (Gottberg - Talve 1988,40.)

Lakiosaa määrättäessä on otettava huomioon avioliittolain mukaan eloonjääneeltä puolisolta kuolleen puolison perillisille tulevan tai eloonjääneelle suoritettavan omaisuuden arvo. (PK 7:3:1 §.) Pesän varoista ei ole vähennettävä lahjanlupauksena annettua sitoumusta eikä sitä määrää, mikä on suoritettava perittäväällä lain mukaan olleen elatusvelvollisuuden täyttämiseksi vastaisuudessa. (PK 7:3:2 §.)

Lakiosaa määrättäessä otetaan huomioon myös lakiosajäämistöön kuuluvat laskennalliset lisäykset (ennakkoperintö, suosiolahja, testamenttiin rinnastettava lahja). Pesän varoihin on siis lisättävä perittävän antama ennakkoperintö sekä, jollei erityisiä vastasyitä ole, hänen sellaisissa olosuhteissa tai sellaisin ehdoin eläessään antamansa lahja, että se on tarkoituksensa puolesta rinnastettavissa testamenttiin, niin myös hänen jälkeläiselleen tai ottolapselleen taikka tämän jälkeläiselle tahi näiden puolisoille antamansa sellainen lahja, jolla on ilmeisesti tarkoitettu suosia sen saajaa lakiosaan oikeutetun perillisen vahingoksi. Omaisuuden arvo on määrättävä sen ajankohdan mukaan, mikä sillä vastaanotettaessa oli, jollei asianhaaroista muuta johdu. (PK 7:3:3 §.) Lakiosaa laskettaessa lisäyksenä otetaan myös huomioon yksittäiset ylisuuret henkivakuutusmaksut. Lisäykset tehdään aina osituksen perusteella määräytyneeseen jäämistöön. (Kangas 2002, 154.)

Samoin kuten perintöosa, myös lakiosa määrätty murtolukuna pesän arvosta. PK 7:2 §:n mukaan lakiosaa määrättäessä on otettava lukuun myös perillinen, ”jonka perittävä on testamentissa tehnyt perinnöttömäksi tai joka muusta laillisesta syystä on jäävä osattomaksi perinnöstä”. Tämä tarkoittaa sitä, että henkilö, jonka tiedetään jäävän perinnönjaon ulkopuolelle, on kuitenkin otettava mukaan lakiosalaskelmaan. (Gottberg - Talve 1988, 40.) Alla olevat esimerkit 7. ja 8. selventävät lakiosan laskemista.

Esimerkki 7.

Perittävältä on jäänyt kolme lasta, A, B, ja C, joista C on kokonaisuudessaan luopunut perinnöstä heti perittävän kuoltua. Vaikka hän näin ei tule saamaan mitään pesästä, on hänet A:n ja B:n lakiosia määrättäessä otettava laskelmassa huomioon.

	<u>vainaja</u>		
	A	B	(C)
perintöosa	1/3	1/3	(1/3)
lakiosa	1/6	1/6	(1/6)

A:n ja B:n lakiosat muodostuvat näin yhtä suuriksi kuin jos C tosiasiallisesti olisi mukana perimässä.

Lakiosat eivät toisin sanoen kasva perinnöttömäksi tekemisen tai muusta syystä johtuvan perinnön menettämisen vuoksi, vaan ulkopuolelle jäävän rintaperillisen osuus siirtyy vapaaosaan. (Gottberg - Talve 1988, 40–41.)

Esimerkki 8.

Jos perittävällä on esimerkiksi kaksi lasta ja jäämistön arvo on 200.000 euroa, normaali perintöosuus kummallekin lapselle on 100.000 euroa. Jos perittävä olisi esimerkiksi mukaisessa tapauksessa testamentannut koko omaisuutensa sivulliselle, on kummallakin rintaperillisellä testamentista huolimatta oikeus 50.000 euron arvoiseen lakiosaan eli puoleen normaalista perintöosuudesta.

Nykyisen lain mukaan perintökaaren 7 luvussa on säännöksiä, joilla pyritään siihen, ettei lakiosaoikeuden arvoa voitaisi perittävän toimenpitein vähentää. Lain 7 luvun 3 §:n 3 momentissa säädetään lakiosaoikeuden suojasta perittävän antamia lahjoituksia vastaan. Sen mukaan on pesän varoihin lakiosaa laskettaessa lisättävä perittävän antama ennakkoperintö sekä, jollei erityisiä vastasyitä ole, perittävän sellaisissa olosuhteissa tai sellaisin ehdoin antama lahja, että se on tarkoituksensa puolesta rinnastettavissa testamenttiin. Testamenttiin rinnastettaviksi katsotaan vakiintuneen käytännön mukaan erityisesti sellaiset lahjat, jotka perittävä tekee viimeisen sairautensa aikana kuoleman ollessa näköpiirissä taikka sellaisin ehdoin, että lahjoitetun omaisuuden hallinta tai käyttöoikeus säilyy lahjoittajalla tämän kuolemaan asti. (HE 77/2000, 1.1)

Ennakkoperintö on jäämistöoikeudellinen instituutio, joka osaltaan vaikuttaa perintöosan ja lakiosan suuruuteen. Omistajanvaihdoksena ennakkoperintö on aina lahja, jonka perittävä eläessään antaa rintaperilliselleen. Oikeustoimi tekee saajasta omistajan tai muun oikeuden haltijan. (Aarnio & Kangas 2002, 222.)

Ennakkoperintö on sellainen lahjoitus, joka otetaan huomioon lahjanantajan jälkeen toimitettavassa perinnönjaossa. Ennakkoperintösäännöksen tarkoituksena on ensisijaisesti turvata rintaperillisten tasavertainen kohtelu. Ennakkoperintö kuitenkin merkitsee kokonaisverotuksen kiristymistä, koska sellainen lahjoitettu omaisuus, joka katsotaan ennakkoperinnöksi, otetaan mukaan perintöverotuksessa. Maksettavasta perintöverosta tosin vähennetään aikaisemmin maksettu lahjaverro. (Korpela 2009, 37.)

Lahja on ennakkoperintöä, jos lahjanantaja niin määrää. Niinpä rintaperilliselle annettu lahja on ennakkoperintöä, ellei lahjanantaja erikseen määrää, että lahjoitusta ei ole pidettävä ennakkoperintönä. Kuitenkaan rintaperillisen saamaa lahjaa ei pidetä ennakkoperintönä, jos kaikki rintaperilliset ovat saaneet yhtä suuren lahjan. Kannattaa kuitenkin ottaa lahjakirjaan määräys, onko lahja ennakkoperintöä vai ei. (Korpela 2009, 37.)

Seuraavassa esimerkissä tarkastellaan kuinka ratkaistiin kanne, joka koskee rintaperilliselle annettua ennakkoperintöä tai suosiolahjaa.

Esimerkki 9.

KKO 1998:137 Lesken avio-oikeuden alaisesta omaisuudestaan puolisoien yhteiselle rintaperilliselle antamaa ennakkoperintöä tai suosiolahjaa ei ollut otettava huomioon määrättäessä lakiosaa ensiksi kuolleen puolison jälkeen.

Korkein oikeus ratkaisussaan katsoi, ettei lesken antamaa ennakkoperintöä tai suosiolahjaa oteta huomioon lakiosia ensiksi kuolleen puolison jälkeen määrättäessä, vaan lakiosalaskelmaan otetaan perintökaaren 7 luvun 3 §:n 3 momentin sanamuodon mukaisesti vain perittävän itsensä tekemät luovutukset.

Suosiolahja on lahja, jolla on suosittu yhtä rintaperillistä suhteessa muihin rintaperillisiin. Suosiolahjan on oltava niin suuri, että se loukkaa muiden lakiosaperillisten oikeutta lakiosaansa. (Korpela 2009, 37.)

Pesän varoihin on myös lisättävä niin sanottu suosiolahja eli lahja, jonka perittävä on antanut jälkeläiselleen tai ottolapselleen taikka tämän jälkeläiselle tai näiden puolisolle ja jolla on ilmeisesti tarkoitettu suosia sen saajaa lakiosaan oikeutetun perillisen vahingoksi. Muulle kuin edellä mainitulle henkilölle tehtyä lahjoitusta ei oteta huomioon suosiolahjana. Arvioitaessa, onko lahjaa pidettävä suosiolahjana, ei sillä seikalla, missä elämän vaiheessa lahjoitus on tehty, ole itsenäistä merkitystä. Helsingin yliopistossa tehdyn selvityksen mukaan suosiolahjan lisäämistä koskevia kanteita on eräissä tapauksissa hyväksytty silloinkin, kun lahja oli annettu yli 15 vuotta ennen perittävän kuolemaa. (HE 77/2000, 1.1.)

Se, jolle perittävä on antanut edellä mainitun lahjan, voi joutua saamansa lahjan arvolla vastuuseen lakiosan täyttämisestä. Lahjan arvoksi määrätään tällöin se, mikä sillä oli vastaanotet-

taessa, jollei asianhaaroista muuta johdu, esimerkiksi sen vuoksi, että markkinatilanteen muuttuminen on huomattavasti alentanut lahjan arvoa. Vastuu lakiosan täyttämisestä syntyy 7 luvun 8 §:n mukaan siinä tapauksessa, ettei perillinen voi saada lakiosaansa perittävän jäämistöstä. Perillisen on vaadittava lakiosan täydennystä kanteella vuoden kuluessa siitä, kun hän on saanut tiedon perittävän kuolemasta ja lahjoituksen määräyksestä, joka loukkaa hänen oikeuttaan lakiosaan, kuitenkin viimeistään kymmenen vuoden kuluessa perittävän kuolemasta. (HE 77/2000, 1.1.)

Suosiolahjan tunnistamista havainnollistetaan seuraavassa ennakkotapauksessa KKO 1982-II-74:

Perittävä oli myydessään puolisonsa kanssa pojalleen tilansa irtaimistoinen tarkoittanut saada tilalle työnsä jatkajan sekä turvata omat ja vaimonsa vanhuudenpäivät. Perittävän ei katsottu, luovutetun omaisuuden arvon ja siitä suoritettavan vastikkeen välisestä epäsuhteesta huolimatta, tarkoittaneen suosia poikaansa lakiosaan oikeutettujen perillisten vahingoksi. Tässä kyseisessä tapauksessa n. 50 hehtaarin kokoinen tila myytiin tilanpidonjatkajalle syytinkikaupalla kuutisen vuotta ennen perittävän kuolemaa. Kaupan ehtojen mukaan kanssaperillisille maksettiin ennakkona sisärosuuksia. (Saarenpää 1994, 188.)

Perittävä voi määrätä, että lahja ei ole ennakkoperintöä, mutta hän ei voi määrätä, että lahja ei ole suosiolahja (Aarnio & Kangas 2002, 235). Vaikka lahja ei olisikaan ennakkoperintö tai suosiolahja, se lisätään perintöverotuksessa lahjan saaneen perillisen perintöosaan, jos lahja on annettu vähemmän kuin kolme vuotta ennen perittävän kuolemaa. (Korpela 2009, 37.)

Alla oleva esimerkki 10. selventää suosiolahjan merkitystä lakiosalaskelmassa.

Esimerkki 10.

KKO 1998:114: 80-vuotias perittävä A oli noin kaksi vuotta ennen kuolemaansa lahjoittanut lähes kaiken omaisuutensa eli 575 000 markan arvoisen tilan pojanpojalleen B:lle ja tämän aviopuolisolle C:lle 75 000 markan arvoiseksi arvioitua eläkettä vastaan. Tilan arvon ja eläkkeen arvon välinen erotus katsottiin Korkeimman oikeuden tuomiosta ilmenevillä perusteilla sellaiseksi lahjaksi, jolla oli ilmeisesti tarkoitettu suosia B:tä ja C:tä lakiosaan oikeutettujen perillisten vahingoksi.

Korkein oikeus katsoi, että perintökaaren 7 luvun 3 §:n 3 momentin mukaan pesän varoihin on lakiosaa määrättäessä lisättävä muun ohessa perittävän jälkeläiselleen tai

tämän puolisolle antama sellainen lahja, jolla on ilmeisesti tarkoitettu suosia sen saajaa lakiosaan oikeutetun perillisen vahingoksi.

Oikeuskäytännössä on yleensä katsottu, että vastikkeeton tai selvästi alihintainen luovutus on osoitus suosimisen tarkoituksesta (KKO 1958 II 118 ja KKO 1964 II 22). Eräissä poikkeustapauksissa, joissa on ollut kysymys sukupolvenvaihdoksesta ja eläkejärjestelyistä, on kuitenkin päädytty siihen, ettei suosimistarkoitusta ole ollut huolimatta luovutuksen alihintaisuudesta. (KKO 1982 II 74).

Suosiolahja on lakiosajärjestelmän tehonyrkki. Kun ennakkoperintö olettama on perittävän itsensä poissuljettavissa ja testamenttiin rinnastuva lahja edellyttää verraten tiivistä liityntää perittävän kuolemaan, suosiolahja ajallisesti avoimena ja saajamäärittelyltään ennakkoperintöä laajempaan on todellisuudessa lakiosajärjestelmän tehokkain ase. Se myös erottaa suomalaisen lakiosasäännösten selkeästi ruotsalaisesta esikuvastaan. (Saarenpää 1994, 187.)

Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa perittävän vapautta määrätä omaisuudestaan testamentilla on rajoitettu lakiosaa koskevilla säännöksillä. Perittävän tekemien lahjoitusten merkitys lakiosan kannalta poikkeaa sitä vastoin siitä, mikä on voimassa Suomessa. Missään edellä mainitussa maassa ei ole säännöksiä, joiden nojalla suosiolahjan kaltainen lahjoitus voitaisiin ottaa huomioon lakiosaa laskettaessa. Norjan ja Tanskan oikeuden mukaan lakiosaoikeutta ei suojata sellaisia lahjoituksia vastaan, jotka on täytetty perittävän eläessä, ellei perittävä ole tarkoittanut lahjoitusta ennakkoperinnöksi tai kysymyksessä ole kuolinvuoteella annettu lahja. Ruotsin perintökaaren mukaan lakiosaa laskettaessa otetaan huomioon perittävän antama ennakkoperintö ja sellainen lahja, joka on tarkoituksensa puolesta rinnastettavissa testamenttiin. (HE 77/2000, 1.2.)

Testamenttiin rinnastuva lahja on lahja, jonka perittävä on antanut lähellä kuolemaansa. Lahjan saajana voi olla kuka tahansa, esimerkiksi aviopuoliso, avopuoliso tai säätiö. Laki ei edellytä sitä, että antajan ja saajan välillä tulisi vallita sukulaisuus tai aviosukuisuus siten kuin suosiolahjasäännösten kohdalla on määrätty. Testamenttiin rinnastuvana lahjana voidaan käsitellä paitsi täysin vastikkeetonta myös pääasiassa lahjan luontoista etuutta. Ajan kulumisella on testamenttiin rinnastuvan lahjan arvioinnissa olennaisesti suurempi merkitys kuin suosiolahjassa. Jos lahja on annettu vuosia ennen perittävän kuolemaa tai muuten olosuhteissa, joissa ei voida ajatella varaudutun lahjoittajan kuolemaan, lahjaa ei voida pitää testamenttiin rinnastuvana. (Aarnio & Kangas 2002, 236.)

Seuraavan esimerkin oikeustapaukset havainnollistavat lakiosien laskemista. Laskelmissa on huomioitu suosiolahjan ja ennakkoperinnön vaikutukset lakiosia määrättäessä.

Esimerkki 11.

Oikeustapaus 1.

Perittävä (P), jolta on jäänyt kolme lasta (A, B ja C) on antanut kaksi ennakkoperintää, A:lle 10 000 euro ja B:lle 20 000 euroa. Omaisuutta P:ltä on jäänyt velkojen vähentämisen jälkeen 60 000 euroa. Tehtävänä on tehdä (a) perintöosa-laskelma ja (b) lakiosalaskelma

Perintöosalaskelma

(1) Perintöosuuksien laskemista varten reaalisesti jäämistöön (60 000) lisätään perittäjän antamat ennakkoperinnöt. Laskennallisen jäämistön suuruudeksi saadaan näin

$$90\,000 (60\,000 + 10\,000 + 20\,000).$$

(ii) Laskennallinen jäämistö jaetaan perillisten kesken heidän perintöosuuksiensa mukaisessa suhteessa. Näin kunkin perillisen osuudeksi tulee 30 000 (90 000:3).

(iii) Lopuksi lasketaan, kuinka paljon kunkin perillisen on vielä saatava, kun otetaan huomioon perillisen jo mahdollisesti saama ennakkoperintö. Ennakkoperintö vähennetään saajansa perintöosasta. Lopputulos muodostuu seuraavaksi.

$$A \quad 30\,000 - 10\,000 \quad = 20\,000$$

$$B \quad 30\,000 - 20\,000 \quad = 10\,000$$

$$C \quad 30\,000 - 0 \quad = 30\,000$$

Lakiosalaskelma

(i) Myös lakiosalaskelman perustaksi otetaan reaalin jäämistö. Siihen lisätään – samalla tavalla kuin ennakkoperintö-laskelmassa – perittäjän antamat ennakkoperinnöt. Laskennalliseksi jäämistöksi (jota voidaan kutsua myös lakiosajäämistöksi) saadaan näin 90 000.

Lakiosajäämistö jaetaan perillisten kesken heidän perintöosuksiensa mukaisessa suhteessa. Kullekin osoitetaan kuitenkin vain puolet hänen perintöosastaan (PK 7:1.2 §). – Kunkin perillisen lakiosaksi saadaan siten 15 000 (90 000:6).

(iii) Lopuksi lasketaan, kuinka paljon kunkin perillisen tulee vielä saada, jotta hän olisi saanut koko lakiosansa. Tätä varten vähennetään A:n ja B:n osuudesta heidän saamansa ennakkoperintö; C:n osalta ei mitään vähennyksiä voida tehdä. Laskelman lopputulos on täten seuraava:

$$A. 15\,000 - 10\,000 = 5\,000$$

$$B. 15\,000 - 20\,000 = 0$$

$$C. 15\,000 - 0 = 15\,000$$

Perintöosalaskelman avulla selvitetään kuinka paljon kullekin perilliselle on jäämistön nettovaroista annettava, jotta perilliset tulisivat asetetuiksi niin tasavertaiseen asemaan, kuin mitä perittävän voidaan olettaa tarkoittaneen.

Lakiosalaskelman avulla kontrolloidaan, toteuttaako jakotulos lainsäätäjän asettamat rintaperillisen vähimmäissuojan vaatimukset

Jos lakiosalaskelma osoittaa, että rintaperillinen olisi ennakkoperintö-säännösten soveltamisen ja mahdollisten testamenttimääräysten toteuttamisen johdosta saamassa vähemmän kuin mihin hänen arvomääräinen lakiosansa oikeuttaa, hänellä on oikeus vaatia lakiosan täydennystä.

Lakiosan täydennystä on vaadittava kanteella vuoden kuluessa siitä, kun perillinen on saanut tiedon perittävän kuolemasta ja siitä perittävän tekemästä lahjoitukseen tai muuhun oikeustoimeen sisältyvästä määräyksestä, joka loukkaa hänen oikeutta lakiosaan, kuitenkin viimeistään kymmenen vuoden kuluessa perittävän kuolemasta. (Lohi 1997, 131–154.)

Oikeustapaus 2.

P:ltä on jäänyt kolme rintaperillistä A, B ja C. Näistä P on antanut A:lle 100 000 euron ennakkoperinnön. B:lle hän on puolestaan antanut 400 000 euron suosiolahjan. Reaalisen jäämistö suuruus on 500 000 euroa. C kysyy, kuinka paljon hän voi vaatia omaisuutta perillis- asemansa nojalla.

C:n oikeuksien selvittämiseksi tehdään ensin perintöosalaskelma. Siinä 500 000 euron reaaliseseen jäämistöön lisätään A:n saamat 100 000 euroa, mutta ei B:n saamaa lahjaa, koska siinä ei ollut kyse ennakkoperinnöstä. Laskennallinen jäämistö on näin 600 000 euroa.

Laskennallisesta jäämistöstä (600 000) kunkin perillisen osuus on kolmannes eli 200 000.

C saa siis vaatia pesästä 200 000 euroa.

Tämän jälkeen on aiheellista tehdä lakiosalaskelma sen selvittämiseksi, turvaako C:lle jäämistöstä tulossa oleva 200 000 hänen lakiosaoikeutensa. Tässä laskelmassa otetaan huomioon sekä A:n saama ennakkoperintö että B:n saama suosiolahja.

Lakiosajäämistön suuruus on 1 000 000 euroa (500 000 + 100 000 + 400 000). Siitä C:n lakiosa on $\frac{1}{2} \times \frac{1}{3} \times 1\,000\,000 = 166\,667$ euroa.

Havaitaan, että edellä saatu 200 000 euroa riittää C:n lakiosan katteeksi. Lopputulos on näin se, että C:llä on oikeus saada jäämistöstä 200 000 euroa. (Lohi 1997, 131–154.)

Oikeustapaus 3.

P:ltä on jäänyt kaksi rintaperillistä. Näistä hän on antanut A:lle ennakkoperintöä 100 000 euroa ja B:lle 300 000 euroa. Reaalisen jäämistö suuruus on 0 euroa. A, joka tuntee kärsineensä vääryyttä, päättää vaatia lakiosansa ja nostaakin B:tä kohtaan lakiosan täydennyskanteen.

Jos B kanteen johdosta vetoaa siihen, että A on itsekin saanut ennakkoperintöä, lakiosalaskelmassa otetaan huomioon molemmat ennakkoperinnöt. A:n lakiosan suuruudeksi tulee näin 100 000 [$\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} \times (100\,000 + 300\,000)$].

Havaitaan, että A on jo saanut lakiosansa. B:n ei siksi tarvitse suorittaa hänelle mitään. (Lohi 1997, 131–154.)

Oikeustapaus 4.

P:ltä on jäänyt kaksi rintaperillistä (A ja B) ja 200 000 euroa rahaa. Testamentissaan P on määrännyt kaiken omaisuutensa avopuolisolleen Y:lle. P on antanut A:lle ja B:lle ennakkoperintöä kummallekin 100 000 euroa. A ja B, joiden mielestä testamentti loukkaa heidän lakiosaoikeuttaan, tekevät Y:lle lakiosailmoituksen, jotta testamentti saataisiin ainakin osittain tehottomaksi.

Jos Y lakiosailmoituksen johdosta vetoaa A:n ja B:n saamiin ennakkoperintöihin, ne tulee ottaa huomioon lakiosalaskelmassa sekä lisäys- että vähennyserinä. A:n ja B:n lakiosien suuruudeksi saadaan 100 000 [$\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} \times (200\,000 + 100\,000 + 100\,000)$]. Havaitaan, että he ovat jo saaneet lakiosansa. (Lohi 1997, 131–154.)

Oikeustapaus 6.

Perittävältä jää kolme lasta. Perittävä on antanut A:lle ennakkoperintöä 1 100 000 euroa. Reaalisen jäämistön suuruus on 100 000 euroa. B ja C ilmoittavat vaativansa lakiosansa.

B:n ja C:n lakiosien suuruus määrätään seuraavasti: 100 000 euron reaaliseen jäämistöön lisätään ennakkoperintö, ja lakiosat lasketaan 1 200 000 euron lakiosajäämistöstä. Veljesten lakiosien suuruudeksi tulee näin 200 000 euroa ($= \frac{1}{2} \times \frac{1}{3} \times 1\,200\,000$). Kun jäämistössä on yhteensä vain 100 000 euroa, A joutuu maksamaan lakiosan täydennystä 150 000 kummallekin (200 000 – 50 000). (Lohi 1997, 131–154.)

Suosiolahja on saanut mittavan aseman tasajaon periaatteen viimekätisenä varaventiilinä. Suosiolahja on selvästi yleisimmin käytetty täydennyskanteen perusta – kahdeksan kymmenestä kanteesta sisältää suosiolahjaväitteen eli tasajaon periaate elää tehokkaimmillaan sen varassa. (Saarenpää 1980, 342.) Testamenttiin rinnastuva lahja sekä varsinkin ennakkoperintö ovat laskennallisina lisäyksinä lähes vailla jäämistöoikeudellisia vaikutuksia (Salonen 1999, 45).

Voimassa oleva laskennallisten lisäysten järjestelmämme on erittäin voimakkaasti rintaperillistä suojaava ja toisaalta perittävän elinaikaista vapaata disponointivaltaa (määräysvaltaa) rajoittava. Erityisen voimakkaasti rintaperillisten keskinäistä tasa-arvoa suojaa suosiolahjasäännös. (Salonen 1999, tiivistelmä.)

4.2 Lakiosa ja testamentti

Testamentti on perillistä kohtaan tehoton siltä osin kuin se estää häntä saamasta lakiosaansa jäämistöstä tai rajoittaa hänen oikeuttaan määrätä lakiosana tulevasta omaisuudesta (PK 7:5, 1 §.)

Testamentti on kuitenkin tehokas, jos testamentin saaja suorittaa lakiosaan oikeutetulle perilliselle hänen lakiosaansa vastaavan tai siitä puuttuvan määrän rahana perillisen määräämän kohtuullisen ajan kuluessa eikä rahasuoritusta ole testamentissa kielletty. (PK 7:5, 2 §.)

Tarkastellaan KKO 2005:124:n ennakkopäätöstä käytännön kannalta, mitä merkitystä on lopputulokseen, jos testamentin saaja suorittaa lakiosaan oikeutetulle perilliselle hänen lakiosaansa vastaavan tai siitä puuttuvan määrän rahana.

Esimerkki 12.

KKO 2005:124 Puolisoiden A ja B keskinäisen testamentin mukaan ensiksi kuolleen puolison jäämistö, sitten kun lakiosat oli erotettu ja luovutettu tai niiden tultua lesken niin halutessa suoritetuiksi rahana, meni täydellä omistusoikeudella eloonjääneelle puolisolle ja molempien kuoltua rintaperilliselle C:lle. Testamentin toissijaismääräyksen mukaan viimeksi kuolleen jäämistö oli mainittua testamentattua omaisuutta lukuun ottamatta jaettava siten, että rintaperilliset D ja E saivat vain lakiosaansa ja C kaiken muun. A:n kuoleman jälkeen tehdyssä perinnönjaossa B suoritti lakiosat rahavaroista, jotka hän oli saanut myytyään hänen ja A:n perillisten välisessä osituksessa tasinkona saamaansa omaisuutta.

Kun testamentista ei katsottu muuta johtuvan, C:lle testamentin toissijaismääräyksen perusteella tuleva omaisuus oli B:n jälkeisessä perinnönjaossa määrättävä perintökaaren 3 luvun mukaisesti eikä asiaan vaikuttanut se, millä vallitsemillaan varoilla B oli aikanaan lakiosat suorittanut.

Mikko Saukonpää on toinen rintaperillisistä, joka sai vain lakiosan. Korkeimman oikeuden päätöksen mukaan omaisuus jaettiin testamenttimääräysten mukaisesti. Lakiosat oli aikanaan suoritettu rahana, eikä sitä ollut testamentissa kielletty.

Alla olevan esimerkin valossa tutkitaan KKO:n ennakkopäätöstä, jossa taas lakiosia ei ole maksettu lainkaan. Kyseessä on lainhuudon hakeminen testamenttiin perustuvan saannon nojalla.

Esimerkki 13.

KKO 2000:116 Perittävä oli määrännyt testamentillaan kaiken jäämistönsä täysin omistusoikeuksin yhdelle rintaperilliselle. Erät rintaperilliset olivat vaatineet lakiosaansa. Testamentin saajan ei katsottu saaneen pelkän lainvoimaisen testamentin nojalla jäämistöön kuuluneeseen kiinteistöön sellaista omistusoikeutta, jonka perusteella hänelle olisi tullut myöntää lainhuuto. Lainhuutohakemuksessa tuli esittää selvitys paitsi siitä, että testamentti oli lainvoimainen, myös siitä, että rintaperillisen lakiosa oli täytetty tai että oikeus lakiosaan oli menetetty.

Käräjäoikeus hylkäsi lainhuutohakemuksen maakaaren 12 luvun 4 §:n nojalla. Tässä kyseisessä oikeustapauksessa testamentin saajan ei katsottu saaneen pelkän lainvoimaisen testamentin nojalla jäämistöön kuuluneeseen kiinteistöön sellaista omistusoikeutta, jonka perusteella hänelle olisi tullut myöntää lainhuuto. Lainhuutohakemuksessa tuli

esittää selvitys paitsi siitä, että testamentti oli lainvoimainen, myös siitä, että rintaperillisen lakiosa oli täytetty tai että oikeus lakiosaan oli menetetty. Hakija oli kuitenkin kertonut, ettei perinnönjakoa tulnaisi lähiaikoina toimittamaan eikä lakiosia maksamaan.

Helle Kytömäki valitti hovioikeuteen. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden päätöstä. Muutosta päätökseen haettiin korkeimmasta oikeudesta. Helle Kytömäelle myönnettiin valituslupa. Korkein oikeus ei muuttanut hovioikeuden päätöstä.

Tarkastellaan vielä seuraavan oikeustapauksen valossa testamentin tulkintaa. Rintaperillisen lakiosavaatimus esti testamentin täytäntöönpanon. Korkein oikeus kuitenkin piti testamentin sanamuotoa ja päätarkoitusta tulkinnan lähtökohtana.

Esimerkki 14.

KKO 2002:23 Viimeksi kuolleen puolison testamentissa oli puolet omaisuudesta määrätty puolisoiden ainoalle pojalle ja tämän lapsille sekä toinen puoli testamentintekijän veljien lapsille. Testamentin täytäntöönpanon sen sanamuodon mukaisesti esti rintaperillisen lakiosavaatimus. Sen määrä, ottaen huomioon myös lakiosa ensiksi kuolleen puolison jälkeen, oli 62,5 prosenttia.

Korkein oikeus piti testamentin sanamuotoa ja päätarkoitusta tulkinnan lähtökohtana. Aarne T:n ajatuksena ilmeisesti on ollut jakaa pesän omaisuus tasan kahden nimetyn sukulaistahon kesken. Lakiosavaatimuksen jälkeisessä tilanteessa tämä tavoite on pyrittävä toteuttamaan niin pitkälle kuin mahdollista.

4.3 Puolisoiden väliset lahjat ja rintaperillisen lakiosa

PK 7:1 §:n mukaan rintaperillisellä on oikeus lakiosaan. Tämä merkitsee sitä, että hänellä on perittävän tekemän testamentin estämättä oikeus saada jäämistöstä tietty vähimmäisosa, puolet hänelle lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaan tulevan perinnön arvosta. Lakiosasuojia ei kuitenkaan rajoitu tähän, vaan rintaperillistä on suojattu myös tiettyjä perittävän eläessään tekemiä vastikkeettomia disponointeja (määräyksiä) vastaan. Mikäli perittävä on tällaisiin oikeustoimiin ryhtynyt, on rintaperillisellä oikeus saada lakiosansa laskettua jäämistöstä, johon on laskennallisesti lisätty lahjan arvo. Jos jäämistöosa ei riitä lakiosan täyttämiseen, saattaa lahjansaaja joutua rintaperillistä kohtaan täydennysvelvolliseksi. (PK 7:8 §.)

Aviopolisoiden välinen lahjoituskielto kumottiin 1991 toteutetun lainuudistuksen myötä. Rintaperillisen lakiosaoikeuden kannalta voivat merkitystä saada myös perittävän puolisol-

leen antamat lahjat. Lakiosaperillisen suoja näitä lahjoja vastaan jää kuitenkin jonkin verran heikommaksi kuin perilliskumppanille annettuja lahjoja vastaan. Kun perintökaarta säädettiin, puoliso ei voinut pätevästi lahjoittaa toiselle omaisuutta, myöskään PK 7 luvun lakiosäsäännöksissä ei tarvinnut varautua puolisoiden välisiin lahjoihin. Siten puoliso ei kuulu PK 7:3:3 §:n mukaan niiden perittävän läheisten joukkoon, joille annettu lahja on ns. suosiolahja. Kun aviopuolisoille annettua lahjaa ei myöskään voida lukea ennakkoperinnöksi, se voi tulla lakiosalaskelmassa huomioon otettavaksi ainoastaan testamenttiin rinnastettavana lahjana.

Testamenttiin rinnastettavana pidetään sellaista kokonaan tai osittain vastikkeetonta varallisuudensiirtoa (tai siihen rinnastettavaa disponointia), jonka perittävä on tehnyt lähestymässä olevaa kuolemaansa silmälläpitäen ja myös ajallisesti varsin lähellä kuolintapausta. Pelkkä lahjansaajan suosimis- tai suojaamistarkoitus ei siis tee lahjaa testamenttiin rinnastuvaksi, jos perittävä elää lahjoituksen jälkeen useiden vuosien ajan. (Lakimies 4/1996.)

Seuraavassa esimerkissä tarkastellaan lahjoitusta puolisolle, joka on katsottu testamenttiin rinnastettavaksi. Lopputulos on näin ollen ollut testamentin tekijän tarkoituksen vastainen.

Esimerkki 15.

KKO 2007:21 A oli testamentissaan määrännyt, että hänen omaisuutensa oli ensiksi menevä täysin omistusoikeuksin hänen pojalleen B:lle ja B:n kuoleman jälkeen tämän rintaperillisille sekä ettei B:n puolisollla ollut avio-oikeutta tuohon omaisuuteen. Vähän ennen kuolemaansa B lahjoitti valtaosan omaisuudestaan puolisolleen. Kysymys siitä, oliko puoliso velvollinen palauttamaan B:n hänelle lahjoittaman omaisuuden arvon B:n pojalle.

Korkein oikeus katsoo ottaen huomioon Pentti T:n kuolemaan johtaneen sairauden sekä lahjoitusten ajankohdat ja niiden toimeenpanotavan, että Pentti T on ryhtynyt näihin lahjoituksiin kiertääkseen Anni T:n testamentin toissijaismääräyksestä johtuvaa testamenttauskieltoa. Lahjoituksilla on huomattavilta osin tehty tyhjäksi Anni T:n testamenttiin sisältynyt toissijaismääräys. Lopputulos on ollut testamentin tekijän tarkoituksen vastainen. Lahjoituksilla on siten loukattu tähän toissijaismääräykseen perustuva Pekka T:n oikeutta.

Vain vähän ennen kuolemaansa B lahjoitti valtaosan omaisuudestaan puolisolleen. Testamenttiin rinnastettavana pidetään sellaista kokonaan tai osittain vastikkeetonta varallisuudensiirtoa, jonka perittävä on tehnyt lähestymässä olevaa kuolemaansa silmälläpitäen ja myös ajallisesti varsin lähellä kuolintapausta.

4.4 Lakiosan vaatiminen

Lakiosan saamisen edellytyksenä on, että perillinen tekee siitä testamentin saajalle erityisen lakiosailmoituksen (PK 7:5.3 §). Ilmoitusvelvollisuus on voimassa ainoastaan testamentin saajalle. Lakiosailmoitusta ei tarvitse tehdä leskelle siinä tapauksessa, että leskellä on oikeus hallita jäämistöä jakamattomana, eikä myöskään ennakkoperinnön, testamenttiin rinnastettavan lahjan eikä suosiolahjan saajille. (Aarnio & Kangas 2002, 238.)

Jos testamentin saajia on enemmän kuin yksi, lakiosailmoitus on tehtävä erikseen jokaiselle saajalle. Yhden lakiosaperillisen ilmoitusta ei lueta muiden lakiosaperillisten hyväksi. Eli jokaisen on esitettävä lakiosavaatimuksensa itsenäisesti. (Aarnio & Kangas 2002, 238.)

Perillisen on vedottava testamentin tehottomuuteen ilmoittamalla lakiosaa koskeva vaatimuksensa testamentin saajalle haastemiehen välityksellä tai muutoin todistettavasti kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun testamentti on annettu 14 luvun 4 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla tiedoksi perilliselle. Jos lakiosaa koskevaa vaatimusta ei ole saatu ilmoitetuksi testamentin saajalle sen vuoksi, että hänen voidaan olettaa asiassa ilmenneiden seikkojen perusteella välttelevän vaatimuksen tiedoksiantoja tai että hänen osoitteensa on tuntematon, lakiosaa koskeva vaatimus voidaan tehdä myös ilmoittamalla siitä edellä mainitun ajan kuluessa julkaistavassa virallisessa lehdessä. (PK 7:5:3 §.)

Lakiosailmoitus suojaa lakiosaperillistä testamentin saajaa vastaan. Lakiosan saamiseksi ei lakiosaa loukkaavaa testamenttia ole tarpeen moittia. Lakiosan vaatiminen ei edellytä kanteen nostamista. Jos taas testamenttia rasittaa pätemättömyysperuste tai virhe, (lakiosa)perillinen voi nostaa sen johdosta moitekanteen (PK 14:5 §, PK 13:1 §). Kanteen menestyessä perillinen saa testamentin estämättä koko perintöosansa jäämistöstä. (Aarnio & Kangas 2002, 239.)

Lakiosailmoitus on tehtävä määräajassa. Aikaa on kuusi kuukautta luettuna siitä, kun testamentti on annettu lakiosaperillisille tiedoksi. Jollei perillinen tee ollenkaan lakiosailmoitusta, hän menettää oikeutensa testamentin saajaa vastaan. Laiminlyönti johtaa siihen, että jos perittävä on tehnyt omistusoikeustestamentin lesken hyväksi tai lopullisesti syrjäyttänyt lakiosaperillisen toissijaismääräyksellä, esimerkiksi määräämällä koko omaisuutensa siirtymään leskenkin kuoltua laiminlyöjän kanssaperillisille, ilmoituksen tekemättä jättänyt ei voi myöhemminkään vaatia osuutta ensiksi kuolleen jäämistöstä. (Aarnio & Kangas 2002, 239.)

Perillinen ei voi vedota testamentin tehottomuuteen, jos hän on perittävän kuoltua luopunut lakiosastaan. Lakiosasta luopumisesta perittävän eläessä säädetään 17 luvun 1 §:n 2 momentissa. (PK 7:5:4 §.) Jos taas perittävä on pienentänyt jäämistöään antamalla ennakkoperintöä, suosiolahjan, testamenttiin rinnastettavan lahjan tai ylisuurilla henkivakuutusmaksuilla ja perillinen haluaa lakiosansa vähentymättömänä, on hänellä oikeus vaatia kanneteitse täydennystä siltä, jonka hyväksi perittävä on toiminut (PK 7:10 §). (Aarnio & Kangas 2002, 239.)

Lakiosan täydennystä on vaadittava kanteella vuoden kuluessa siitä, kun perillinen on saanut tiedon perittävän kuolemasta ja siitä perittävän tekemään lahjoitukseen tai muuhun oikeustoimeen sisältyvästä määräyksestä, joka loukkaa hänen oikeuttaan lakiosaan, kuitenkin viimeistään kymmenen vuoden kuluessa perittävän kuolemasta. (PK 7:10 §.)

Ahti Saarenpään mukaan oikeustapausten säännönmukaisuuksia etsiessään "niiden tapausten lukumäärä, joissa perittävä on ollut enemmän kuin kerran naimisissa, on silmiinpistävän suuri". Lisäksi Saarenpää toteaa, että "enin osa täydennyskanteeseen johtaneista kiistatilanteista syntyy pesissä, jotka ovat varattomia tai lähes varattomia maatilatalouden sukupolvenvaihdoksen jäljiltä. Täydennyskanne kohdistuu tilanpidonjatkajaan". (Saarenpää 1980, 39–40.)

Seuraavassa esimerkissä tarkastellaan lakiosan täydennyskanteen ratkaisua oikeudessa.

Esimerkki 16:

KKO 1999:63 Rintaperilliset A, B ja C eivät olleet käräjäoikeudessa rintaperillistä D vastaan ajamansa lakiosan täydennyskanteen perusteeksi vedonneet perittävän tarkoitukseen suosia lahjoituksella D:tä A:n, B:n ja C:n vahingoksi. Koska A, B ja C olivat vedonneet ainoastaan lahjoituksen ennakkoperintöluonteeseen, käräjäoikeus hylkäsi kanteen. Hovioikeus katsoi, että vaikka A, B ja C eivät olleet vedonneet kanteensa tueksi perittävän suosimistarkoitukseen, käräjäoikeus olisi voinut perustaa tuomionsa siihen, että kanteessa tarkoitettu lahja oli perintökaaren 7 luvun 3 §:n 3 momentissa tarkoitettu suosiolahja.

Perittävän tarkoitus hänen lahjoittaessaan omaisuuttaan ei ollut vaaditun oikeusseuraamuksen kannalta välittömästi ratkaisuun vaikuttava seikka. Vaaditun oikeusseuraamuksen kannalta on ollut välttämätöntä vedota ainoastaan kantajien oikeutta lakiosaan loukkaavaan lahjoitukseen.

Korkein oikeus ratkaisussaan katsoi, että vaaditun oikeusseuraamuksen kannalta on ollut välttämätöntä vedota ainoastaan kantajien oikeutta lakiosaan loukkaavaan lahjoitukseen.

Tässä kyseisessä kanteessa osakkeiden lahjoitus oli katsottu olevan perintökaaren 7 luvun 3 §:n 3 momentissa tarkoitettu suosiolahja. Tässä oikeustapauksessa perittävä oli pienentänyt jäämistöään antamalla suosiolahjan, jolloin perillisellä on oikeus vaatia kanneteitse täydennystä siltä, jonka hyväksi perittävä on toiminut.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Testamentin tekeminen ei lyhennä elinikää.

Henkilön kuollessa hänen omaisuutensa jaetaan lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaan, ellei testamentista muuta johdu. Jos kuitenkin halutaan vaikuttaa jäämistön jakaantumiseen kuoleman jälkeen perintökaaresta poikkeavalla tai sitä täydentävällä tavalla, tehdään yleensä testamentti tai vaihtoehtoisesti rahallisesta omaisuudesta määrätään sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräyksessä. Testamentti on myös hyvä väline esimerkiksi silloin, kun halutaan, että omaisuus pysyy omassa suvussa tai halutaan syrjäyttää lesken perintöoikeus.

Testamentti edustaa tekijänsä viimeistä tahtoa. Tämä tarkoittaa, että testamenttia tulkitaan tekijän tahdon mukaisesti. Testamentin tekijä itse päättää, kenen hyväksi testamentin tekee ja mitä omaisuutta testamenttiin sisällyttää. Testamentti kannattaa laatia niin selkeästi ja yksiselitteisesti, ettei myöhemmin tule tulkintaongelmia. Samoin testamenttia tehdessä kannattaa huomioida rintaperillisen lakiosa tai vastaan voi tulla ongelmia. Lakiosalla tarkoitetaan sitä osaa perillisen perinnöstä, joka on suojattu perittävän tekemää testamenttia ja eräitä hänen tekemiään elinaikaisia varallisuudenluovutuksiaan vastaan. Henkilö, jolla ei ole rintaperillisiä, voi testamentilla määrätä kaikesta omaisuudestaan.

Opinnäytetyössä tutkittavana olleista oikeustapauksista viiteen oikeustapaukseen kahdeksasta liittyi testamentti. Näissä kaikissa tapauksissa kyseessä oli rintaperillisen lakiosaan liittyvä kanne. Neljässä tapauksessa perittävät olivat määränneet koko jäämistönsä yhdelle rintaperillisistä. Yhdessä tapauksessa testamentissa oli puolet määrätty rintaperillisille ja toinen puoli veljien lapsille. Kanteet, joissa rintaperillisen lakiosaa on loukattu, yleensä menestyvät oikeudessa. Yhdessä näistä tapauksista testamenttia tulkittiin sen sanamuodon mukaisesti siten, että vapaaosa jaettiin veljien lapsille eikä rintaperilliselle.

Lakiosa merkitsee toimintavapauden rajoitusta testamenttia tehtäessä. Jos perittävällä on rintaperillisiä, koko jäämistöään ei voi vapaasti testamentilla määrätä. Vapaaosa on se osa jäämistöä, josta voidaan lakiosien estämättä määrätä testamentilla. Otetaanpa esimerkiksi lahjoitus, jolla ei ole mitään yhteyttä lahjoittajan kuolemaan ja jonka lahjoittaja on saattanut tehdä jopa vuosikymmeniä ennen kuolemaansa. Lahjoituksesta voi seurata lakiosan määrän kasvaminen siten, että perittävän testamentissa ilmaisemaa viimeistä tahtoa ei voida toteuttaa.

Testamentti tahdonilmaisuna on hyvin järkevä toimenpide ja jopa suositeltava. Testamenttia kannattaa myös määräjain tarkistaa, koska tilanteet ja olosuhteet elämässä muuttuvat. Tänä päivänä testamenttiin ja perintöön liittyvistä asioista saa monipuolista tietoa oikeuskirjallisuudesta ja Internetistä. Testamentin tekemiseen löytyy valmiita malleja ja kaavakkeita täytöohjeineen. Testamentti kannattaa kuitenkin aina tehdä yhdessä asiantuntijan kanssa. Vaikka testamentin teosta lakimiehen kanssa tehtynä aiheutuukin jonkin verran kustannuksia, toteutuu testamentin tekijän viimeinen tahto lainopillisesti oikein. Aivan kaikkiin asioihin ei pystytä testamentilla vaikuttamaan, mutta ottamalla huomioon nykyisen lainsäädännön, testamentin tekijän tahtoa pyritään viimeiseen asti noudattamaan. Vapaaosa on se osa jäämistöä, josta voidaan lakiosien estämättä määrätä testamentilla.

Sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräys tahdonilmaisuna on erittäin käyttökelpoinen sille osalle omaisuutta, joka on rahallisessa muodossa. Sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräyksen kautta ei pysty kuitenkaan määräämään esimerkiksi omistamastaan kiinteistöstä tai kesämökistä. Jotkut luonnehtivat sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräystä ”testamentiksi ilman testamentin muotomääräyksiä”. Samoin kuin tehtäessä testamenttia, sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräystä tehtäessä kannattaa huomioida rintaperillisen lakiosa. Rintaperillisen oikeutta lakiosaan ei voi loukata myöskään sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräyksellä.

Testamenttiin liittyvistä tahdonilmauksista tulee vuosittain useita tapauksia korkeimpaan oikeuteen, sitä vastoin sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräyksen tulkinnasta ei ole tullut korkeimpaan oikeuteen asti tällä vuosituhannella kuin yksi tapaus. Oikeustapaus koski edunsaajamääräyksen tulkintaa. Sijoitusvakuutukset tehdään yleensä pankkien konttoreissa tai vakuutusyhtiöissä. Sopimus tehdään yleensä aina asiantuntijan kanssa yhdessä. Koulutus ja ammattitaito näillä asiantuntijoilla ulottuu myös perhe- ja perintöoikeuteen. Edunsaajamääräys käydään hyvin huolella sopimuksen tekijän kanssa läpi. Oletettavasti tästä syystä tulkintaongelmia tulee hyvin harvoin jälkikäteen.

”Aika aikansa kutakin, sanoi pässi kun päätä leikattiin”.

Avioliittolaki ja perintökaari ovat vanhaa perua. Perhe- ja jäämistövarallisuus oikeuden päälinjat tehtiin 1900-luvulla. Lainsäädäntö ei ole paljon muuttunut 1966-luvulta, jolloin perintökaari astui voimaan. Voisi varovaisesti yhtyä Urpo Kankaan kirjoitukseen ”Kaikella on aikansa”. Hänen mukaansa avioliittolaki ja perintökaari ovat vanhentuneita ja siksi molemmat kokonaisuudistuksen tarpeessa. Lakiosajärjestelmän tarkoituksena on toteuttaa sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus ja suojata rintaperillisten keskinäinen yhdenvertaisuus. Pienyrityksissä ja erityisesti maataloilla perintölainsäädännöllä onkin yhä tärkeä merkitys työpaikan ja ansion lähteen siirtäjänä sukupolvelta seuraavalle. Muuten voisi sanoa, ettei tänä päivänä sosiaaliturvan kehittymisen ansiosta kenenkään toimeentulo riipu siitä, saako hän lakiosansa vai ei.

Erityisen voimakkaasti rintaperillisiä suojaa suosiolahjasäännös. Opinnäytetyössä tutkittavana oli kahdeksan KKO:n oikeustapausta, joista viidessä tapauksessa kyseessä oli jokin laskennallisista lisäyksistä. Neljässä tapauksessa kyseessä oli suosiolahja. Yhdessä oikeustapauksessa kysymys oli testamenttiin rinnastettavasta lahjasta. Kahdessa tutkittavassa tapauksessa kyse oli lakiosan maksamisesta ja yhdessä sijoitusvakuutuksen edunsaajamääräyksestä.

KKO:n oikeustapausten perusteella voi vetää samantyyppisen johtopäätöksen kuin Ahti Saarenpää ja Ville Salonen aikoinaan omissa tutkimuksissaan, jotka koskivat rintaperillisen lakiosaa ja laskennallisia lisäyksiä. Voidaan havaita, ettei korkein oikeus ole muuttanut linjaansa suosiolahjan suhteen 1970-luvulta tähän päivään. Suosiolahja on edelleen yleisimmin käytetty täydennyskanteen perusta.

Suosiolahja onkin suomalainen erikoisuus, joka eroaa selkeästi pohjoismaisista naapureistaan. Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa ei ole säännöksiä, joiden nojalla suosiolahjan kaltainen lahjoitus voitaisiin ottaa huomioon lakiosaa laskettaessa. Suomessa voitaisiin tässä asiassa ottaa mallia muista pohjoismaista.

Nykyisin voimassa oleva laskennallisten lisäysten järjestelmämme suojaa hyvin voimakkaasti rintaperillistä. Toisaalta voisi sanoa, että tämä sama järjestelmä myös rajoittaa elinaikaista vapaata määräämisvaltaa oman omaisuuden suhteen. Lakiosajärjestelmä nimittäin suojaa rintaperillistä myös perittävän elinaikanaan antamia lahjoja vastaan. Jos joku haluaa jo elinaikanaan lahjoittaa itse hankkimaansa omaisuutta pois, on se hänen oma ratkaisunsa. Tuntuu ou-

dolta vielä nykypäivänä sellaiset säännökset, jotka mahdollistavat omistajan kuoleman jälkeen hänen elinaikanaan tekemiensä päätösten uudelleen harkinnan. Voisipa jopa sanoa, että perintökaaren lakiosasäännöstö on joiltakin osin aivan liian tiukka.

Olisiko jo aika pohtia kyseisen suosiolahjasäännöksen tarpeellisuutta, ainakaan kaikilta osin? Suomalainen lakiosajärjestelmä ja erityisesti suosiolahjan poikkeukseton huomioon ottaminen perintönä vaikeuttaa elinkeino-omaisuuden siirtämistä elinkeinon jatkajalle perittävän eläessä. Se, jolle perittävä on antanut lahjan, voi joutua lahjan arvolla vastuuseen lakiosan täyttämisestä. Merkitystä ei ole periaatteessa sillä seikalla, kuinka kauan sitten lahjoitus on tehty. Ennakkoperimä oletaman voi kumota määräämällä, ettei lahja ole ennakkoperintöä, vastaavasti suosiolahja oletamaa ei voi kumota määräämällä, ettei lahja ole suosiolahja.

Suosiolahjaa koskevia säännöksiä on esitetty muutettavaksi hallituksen esityksessä HE 77/2000. Muutosesitykset eivät ole kuitenkaan johtaneet säännösten muuttamiseen. Muutostarpeita on perusteltu sillä, että suosiolahjaa koskeva säännös asettaa perittävän jälkeläiset, ottolapset, ottolasten jälkeläiset ja edellä mainittujen puoliset lahjan saajina muita huomponpaan asemaan. Näille edellä mainituille henkilöille tehty lahjoitus vaikuttaa lakiosiin sellaisissakin oloissa, joissa perittävä voi lahjoittaa omaisuuttaan muille henkilöille täysin vapaasti.

Muutostarpeita ja jopa paineita suosiolahjan osalta siis on olemassa. Esimerkiksi suosiolahjan huomioon ottaminen vaikeuttaa myös elinkeino-omaisuuden siirtämistä tapauksissa, joissa elinkeinon jatkajaksi tulee luopuvan elinkeinon harjoittajan jälkeläiset, ottolapset, ottolasten jälkeläiset ja edellä mainittujen puoliset. Elinkeinoon jatkaja joutuu varautumaan siihen, että häneen kohdistetaan ehkä vuosikymmeniä myöhemmin lakiosan täydennysvaatimus. Tässä olisi mielenkiintoinen aihe jatkotutkimukseen.

Rintaperillisellä on oikeus lakiosaan. Lakiosasäännöstö ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikkien rintaperillisten perintöosuus olisi yhtä suuri. Kukin rintaperillinen vaatii itsenäisesti lakiosaansa ja jokaisen rintaperillisen suhteellinen lakiosa lasketaan erikseen. Samoin jokaisella rintaperillisellä on itsenäinen valta vaatia laskennallisia lisäyksiä (ennakkoperintö, testamenttiin rinnastettava lahja, ylisuuret henkivakuutusmaksut ja suosiolahja).

Perintökaaren uudistamistarvetta on selvitetty myös lakiosan osalta oikeusministeriön kesällä 2003 asettamassa työryhmässä. Työryhmän mietintö valmistui kesäkuussa 2004. Lakiosan

suuruus jakoi työryhmän mielipiteitä voimakkaasti. Näyttää kuitenkin siltä, ettei lakiosajärjestelmää olennaisesti muuttaville lainsäädäntötoimille ole tässä vaiheessa edellytyksiä. Työryhmässä ehdotettiin lakiosan varovaista rajoittamista. Keinoina tähän esitettiin lakiosan suhteellista kaventamista. Toisena keinona esitettiin lakiosalle euromääräistä kattoa ja kolmantena keinona esitettiin vähennettäväksi sellaisten lahjojen huomioon ottamista, jotka perittävä on antanut eläessään.

Työryhmä perusteli ajatustaan sillä, että lakiosan merkitys perusluonteisena sosiaaliturvajärjestelynä on vähentynyt. Työryhmä katsoi, että perittävällä tulisi olla nykyistä hieman laajemat mahdollisuudet määrätä jäämistöstään ilman lakiosaseuraamuksia. Varovaisesti ajatellen työryhmän perusteluihin voisi yhtyä, varsinkin sellaisten lahjojen huomioon ottamista tulisi vähentää, jotka perittävä on antanut eläessään. Näin myös testamentin tekeminen viimeisen tahdon toteuttamiseksi helpottuisi.

Muutoksia perintökaareen kaivataan myös lesken kohdalla. Lesken asemaa parannettiin vuonna 1983 antamalla leskelle käyttöoikeus perittävän omistamaan puolisoiden yhteisenä asuntona käytettyyn tai muuhun asuntoon. Epäkohtana tässä lesken asunnon käyttöoikeudessa on rintaperillisille tuleva perintövero. Tämän päivän asunnot ovat suuria ja kalliita. Rintaperilliset joutuvat maksamaan perintöveron saadessaan omistusoikeuden asuntoon, vaikka eivät pääse nauttimaan omistuksestaan niin kauan kuin asunto pysyy lesken käytössä. Muutoksena perintökaareen lesken osalta on harkittu lesken asumisoikeuden parantamista niin sanotuksi vallintaoikeudeksi. Tällöin leski ei tarvitsisi rintaperillisten lupaa halutessaan myydä asunnon esimerkiksi muuttaakseen pienempään ja sopivampaan asuntoon. Leski ei sitä vastoin voisi tehdä asunnosta testamenttia, vaan se jäisi jälkiperintönä ensiksi kuolleen rintaperillisille. Tähän ehdotus asumisoikeuden parantamisesta vallintaoikeudeksi olisi erittäin tervetullut uudistus perintökaareen lesken osalta.

Avoliittojen yleistyminen on myös tuonut omat ongelmansa ja kysymyksensä myös lainsäätäjille. Perintökaari on säädetty aikana, jolloin avoliitto oli aika harvinainen ja tuntematonkin ilmiö. Usein avoliittolaisista käytettiin nimitystä susipari. Avopuolison kuolema voi aiheuttaa jälkeen jäävälle huomattavia ongelmia. Lesken oikeus hallita jäämistöä ei koske avopuolisoita, eivätkä avopuolisot peri toisiaan. Sopivaksi keinoksi parantaa avolesken asemaa onkin ehdotettu jäämistöstä harkinnanvaraisesti myönnettävää avustusta. Tällä avustuksella tuettaisiin asumisen jatkuvuutta ja yhteisen kodin säilymistä. Tämä ehdotus on hyvin kannatettava. Ny-

kyisen lainsäädännön voimassa ollessa avoliittolaisilla on toki kaksi vaihtoehtoa turvaamaan perimysoikeuttaan. Ensimmäinen vaihtoehto on avioituminen ja toinen vaihtoehto on tehdä testamentti.

LÄHTEET

Aarnio, A. & Kangas, U. 2000. Suomen Jäämistöoikeus II. Testamenttioikeus. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Aarnio, A. & Kangas, U. 2000. Suomen Jäämistöoikeus II. Testamenttioikeus. Helsinki: Talentum.

Aarnio, A. & Kangas, U. 2002. Perhevarallisuus oikeus. Helsinki: Talentum.

He 77/2000 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi perintökaaren 7 luvun muuttamisesta. Saatavissa Internetissä: <http://www.fnlex.fi/fi/esitykset/he/2000/20000077> (luettu 14.10.2009)

Gottberg – Talve, E. 1988. Jäämistöoikeuden perusteet. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Kangas, U. 2002. Johdatus perhevarallisuuteen. Helsinki: Hakapaino Oy.

Korpela, V. 2009. Suunnittele perintöasiat ajoissa. Taloustaito 2/2009.

Koskinen, J. 2005. Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liiton (HYOL ry) lakitiedon kursseilla 8.6.2005 (luettu 14.10.2009).

Lindholm, T. 2007. Testamentti. Taloustaito 3/2007.

Linnainmaa, L. 2002. Lakiopas omaiselle. Helsinki: Werner Söderström Lakitieto Oy.

Lohi, T. 1996. Puolisoiden väliset lahjat ja rintaperillisen lakiosa. Lakimies 4 /1996.

Lohi, T. 1997. Perusasioita ennakko-perinnöstä ja lakiosasta. Teoksessa Timonen, P. (toim.) Kirjoituksia ja keskeistä oikeuskäytäntöä perhe- ja jäämistöoikeudesta. Helsinki: Helsingin yliopisto, 1998.

Norri, M. 1994. Perintö ja testamentti. Käytännön käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Perintökaari (40/1965)

Perintö- ja lahjaverolaki (378/1940)

Saarenpää, A. 1980. Tasajaon periaate. Helsinki: Juridica.

Saarenpää, A. 1994. Perintö ja jäämistö. Jakojäännösten ja jakoon vaikuttavien säännösten tulkintoja. Kitee: Kiteen Paino Ky.

Salonen, V. 1999. Suosiolahja, laskennallisten lisäysten järjestelmä ja lakiosasuojat: Helsingin Yliopisto.

Sampo Pankki, 2009. Sijoitusvakuutus. Saatavissa Internetissä:
<http://www.sampopankki.fi/fi-fi/Henkiloasiakkaat/SaastaSijoita/Vakuutussaastaminen/TuotteetJaPalvelut/SampoSijoitusvakuutus/Pages/SampoSijoitusvakuutus.aspx> (luettu 8.10.2009).

Sampo Pankki, 2008 Sijoitusvakuutus. Tuoteseloste.

Silander, J. 2007. Perintö, testamentti ja verosuunnittelu. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Vakuutussopimuslaki (1994/543)

Vakuutussopimuslaki (1994/543)

